

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MINE SPANGSBERGSKE RØDDER

AF LEIF BRUUN

Et stamtræ der udvikler sig
til en spændende historie
om livet i det barske Vestjylland -
i tiden før, der var noget, der hed Esbjerg

Bogtrykmuseet i Esbjerg

MINE SPANGSBERGSKE RØDDER

*Et stamtræ der udvikler sig til en spændende historie
om livet i det barske Vestjylland –
i tiden før, der var noget, der hed Esbjerg*

Esbjerg Typografiske Laug
2007

INDHOLDSFORTEGNELSE:

	Side:
Indledning	5
Strandby Kro og omegn	10
Noter til stamtræet	17
01: Mads Lauridsen (14.gen,120) ca. 1575 – død efter 1655....	17
02: Gregers Clemensen (13.gen,11) ca. 1575-ca. 1660.....	17
03: Christen Pedersen (13.gen,39) ca. 1575-ca. 1660.....	18
04: Maren Thomasdatter (13.gen,48) ca.1580-ca.1654.....	18
05: Christen Gregersen (12.gen,13) 1616-1691.....	18
06: Niels Hansen (12.gen,42) ca.1595-1654.....	19
07: Don Carlos Rodriguez (12.gen,89) 1618-1689.....	20
08: Frederik Christian de Rodriguez (11.gen,95) 1668-1726....	20
09: Hans Christensen Spangsberg (11.gen,14) 1667-1737.....	21
10: Edel Christensdatter (11.gen,26) 1674-1751.....	26
11: Chresten Hansen Spangsberg (10.gen,53) 1697-1747.....	28
12: Ingeborg Christensdatter (10.gen,61) 1685-1766).....	29
13: Morten Hansen Spangsberg (10.gen,70) 1715-1772.....	29
14: Peder Christensen Spangsberg (10.gen,123) 1671-1742....	36
15: Søren Christensen Spangsberg (9.gen,50) 1727-1799.....	37
16: Hans Madsen(9.gen,94) 1748-1802.....	38
17: Ide Sophie Rodriguez (9.gen,105)1741-1815.....	42
18: Morten Pedersen Spangsberg (9.gen,115) 16996-1761.....	47
19: Chresten Pedersen Spangsberg (9.gen,126) 1717-1785.....	49
20: Morten Hansen Spangsberg (8.gen,95) 1781-1846.....	49
21: Chresten Mortensen Spangsberg (7.gen,92) 1812-1879.....	52
22: Mariane Jakobsdatter (7.gen,102) 1807-1887.....	63
23: Ane Medine Spangsberg (7.gen,82) 1814-1890.....	66
24: Niels Peder Christensen (6.gen,14) 1826-1914.....	68
25: Else Christensen Spangsberg (6.gen,24) 1836-1915.....	68
26: Morten Christensen Spangsberg (6.gen,105) 1835-1891.....	71
Efternoter	
Olav Willadsen f. 1928:.....	76
Hans Nielsen 1855-1943.....	76
Laust Spangsberg 1880-1971.....	77
Kaj Schmidt f. 1931.....	77
Familienavnet Bruun.....	78
Afslutning.....	78
Kilder	79

Indledning

I begyndelsen af 1990'erne tog jeg på en større rundtur for at samle data og historier om kendte, mindre kendte og ukendte familiemedlemmer. Både fordi jeg havde lyst til det, og fordi jeg kunne forudse, at mange af oplysningerne ellers ville gå tabt i løbet af de kommende år. I den anledning blev jeg opmærksom på, at det i begyndelsen af 1930'erne er skrevet 2 bøger om hver sin Spangsbergslægt, som jeg begge er direkte efterkommer af. Den ene slægt har en linie til min farmors far og den anden linie til min farmors mor. Spangsbergerne blodbeslægtedes således gennem min farmor og føres videre på den måde.

Senere har Kaj Schmidt (se note 30) forsket videre i Spangsbergernes aner og ført dem yderligere et par generationer tilbage. Og som det fremgår af det tilhørende stamtræ, kunne jeg med disse data med et snuptag – gennem børn og børnebørn – udbygge familiens slægtslinie i både 13 og 14 generationer helt tilbage til 1570'erne.

I denne bog er det de ældre Spangsbergere og deres liv, det drejer sig om. Til forskel fra det mere private projekt *Familiedata*, der omhandler de seks sidste generationer.

De gamle Spangsbergere levede i Jerne Sogn, som i dag er en bydel i Esbjerg. Men dengang eksisterede Esbjerg ikke. Den opstod først efter en regeringsbeslutning i 1868 om opførelsen af *Danmarks port mod vest*. Så før den tid udbredte Jerne Sogn sig til hele det område, vi i dag kender som storbyen Esbjerg.

Det er svært at forestille sig, hvordan der så ud dengang, men det er nok ikke for ingenting, det hedder det barske Vestjylland. Goldt, øde, primitivt og blæsende har det været – langt fra alfarvej, uden for lov og ret, helt derude hvor kragerne vender. Hvis der da nogensinde kom en krage så langt ud!

Disse Spangsbergere havde stor betydning for Jerne Sogns historie, ejede masser af gårde, såmænd også en kirke, førte langvarige retssager mod præsten, der kom med beskyldninger som: „Hans hus er så fyldt med tyvekoster, som hans hjerte er fuld af djævl!“ Og oplevede krigshændelser og en dramatisk drukneulykke, og iblandt dem er der endda en vaskeægte søhelt.

Mine oplysninger har jeg hovedsagelig fra de tidligere omtalte slægtsbøger *Slægten Spangsberg af 1667* af Hans Nielsen (se note 28) og *Familien Spangsberg af 12. juni 1781* af Laust Spangsberg (se note 29). Oprindeligt brugte jeg bøgerne til at opbygge stamtavlen over min families slægtslinier, vel vidende at de også indeholder en lang række spændende historier. Begge forfattere/slægtsforskere er Spangsbergere og har kunnet huske langs tilbage i 1800-tallet – sandsynligvis godt hjulpet af deres forældregene-

ration. Hertil kommer, at de må have været i samtlige landets arkiver og samlet et utroligt stort materiale. Tilligemed er de gode til at fortælle historier. Problemet er blot, at især Laust Spangsberg fortæller dem i den rækkefølge, han har arbejdet med tingene, og hvis man ikke kender personerne og deres relationer lige så godt som ham, mister man hurtigt tråden og dermed interessen.

For nogle år siden tog jeg igen fat på bøgerne med henblik på den mere beskrivende del, og ved stamtræets hjælp kunne jeg nu holde overblikket og følge tråden. Det blev en intens og spændende oplevelse, hvor jeg følte mig helt tæt på mine rødder. Jeg besluttede mig hurtigt for at plukke historierne fra bøgerne og sætte dem ind i tidsmæssig rækkefølge som noter (dem vender vi tilbage til) til stamtræet. Resultatet overraskede mig selv: Nu blev det pludselig til en egns- og danmarkshistorie også.

De ældre Spangsbergske slægtsforskere var meget kønsdiskriminerende. Det var forfædrene på mændenes side – slægtsnavnet, der interesserede dem. Kvinderne var blot det nødvendige vedhæng, der skulle til for at føre slægten videre. Jeg er ikke slægtsforsker, jeg er blot interesseret i mine rødder – uanset hvor kønne de er. Men når man rækker længere tilbage, end den mundtlige overlevering kan nå, er det meget få oplysninger, der findes om pigerne.

Dertil kommer, at jeg har været nødt til at bygge stamtræet op som et mandssamfund, hvor pigerne må hoppe fra gren til gren. Forklaringen er den praktiske omstændighed, at børnene gennem tiderne har ført faderens navn videre. I de ældste generationer ved at faderens fornavn blev til børnenes efternavn – hed faderen f.eks. Jens, fik børnene efternavnet Jensdatter eller Jenssøn/Jensen. Fra ca. år 1900 og frem benyttedes faderens familienavn uæn-

dret af børnene, og først i de senere år er det blevet almindeligt, at hustruen beholder sit pigenavn, og børnenes efternavn vælges frit ud fra forældrenes.

Som kompensation for pigernes hopperi benytter jeg – helt i takt med tiden – konsekvent deres fødenavne.

Som tidligere omtalt er teksten opdelt som *Noter til stamtræet*. Hensigten er hermed, at hvis du følger stamtræet i noternes givne rækkefølge – og læser dem, ja så får du en historisk gennemgang af Spangsbergerne og Jerne Sogns udvikling.

Men inden da vil det være en god idé at læse det efterfølgende afsnit om *Strandby Kro og omegn*, for det er nemlig her handlingen udspilles.

Med venlig hilsen
og go' fornøjelse

Leif Bruun
www.leifbr.dk

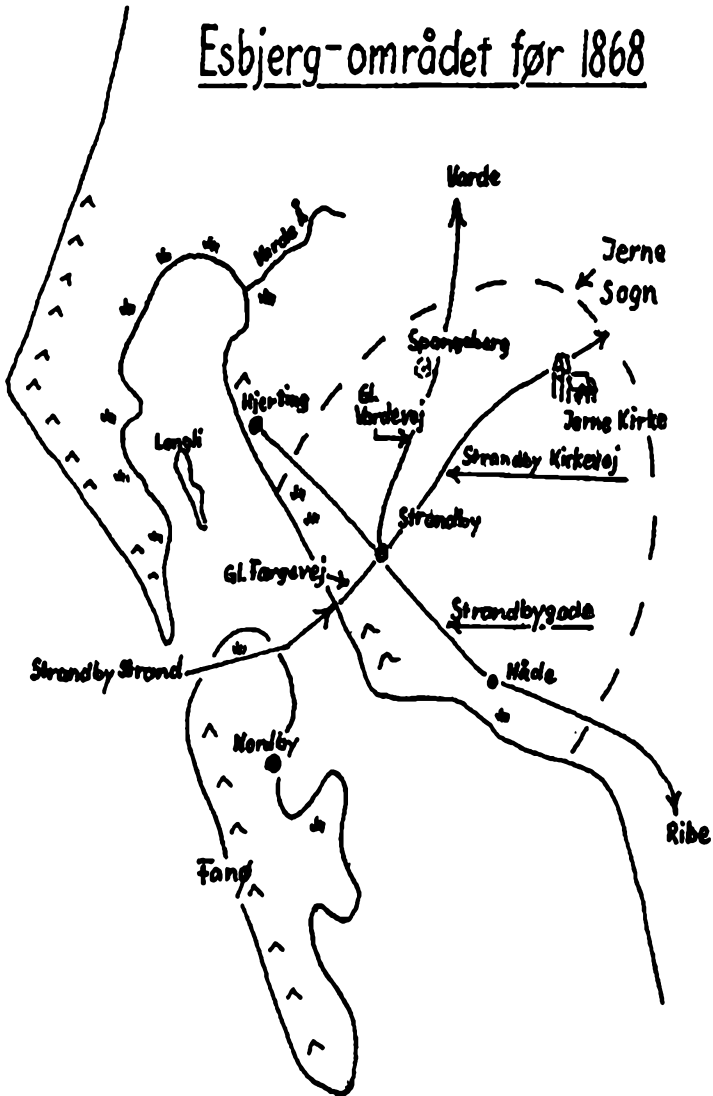
Vejle – sommeren 2007

Mit barnebarn Gustav er allerede meget interesseret i sine Spangsbergske rødder!

Esbjerg-området før 1868

Strandby Kro og omegn

Indtil 1868 udgjorde Strandby (se kortet på næste side) sammen med Jerne og Måde det, der i dag er den egentlige Esbjerg. Strandby (Strandby Plads, Rundkørslen) udgjorde dengang knudepunktet for vejene til henholdsvis Strandby Strand (Gl. Færgevej), hvor færgen sejlede til Fanø, Varde (Gl. Vardevej), Jerne (Strandby Kirkevej) og Måde (Strandbygade).

Strandby Kro har været i Spangsbergernes eje gennem 8 led fra 1703 til 1875, og 32 af mine forfædre og deres søskende er født og opvokset her. Ejerskabet fordeler sig således:

- 1703-1737 Hans Christensen Spangsberg (11.gen,14)¹
- 1737-1748 Edel Christensdatter (11.gen,26)
- 1748-1772 Morten Hansen Spangsberg (10.gen,70)
- 1772-1774 Ide Sophie Rodriguez (10.gen,79)
- 1774-1802 Hans Madsen (9.gen,94)
- 1802-1833 Morten Hansen Spangsberg (8.gen,95)
- 1833-1856 Chresten Mortensen Spangsberg (7.gen,92)
- 1858-1863 Chresten Mortensen Spangsberg (7.gen,92)
- 1863-1875 Morten Christensen Spangsberg (6.gen,105)

---

1) (11gen.1) koordinaterne til personernes placering i stamtræet.

Da den første matrikel blev udarbejdet i 1662-64 bestod Strandby af 2 fæstegårde¹, 2 bolsteder² og 3 gadehuse. De 2 gårde var omtrent lige store og har sandsynligvis engang været 1 gård. Men i 1662-64 var den ene gård en kannikegård³, der hørte under Sorø Kloster, og den anden tilhørte kongen og blev udlagt til ryttergods under oprettelsen af den nationale rytterhær i 1670. *LS,s.83 + 102.*

Efter bøndernes opstand⁴ havde kronen nemlig inddraget det meste af bøndernes gods i Jerne sogn. Denne ordning blev imidlertid ændret i 1680, så sognene blev inddelt i ryttergårde. I Jerne Sogn kom der således til at bo 99 ryttere og 1 løjtnant. Bønderne skulle underholde dette militær med foder til hestene og husly til rytterne. *LS,s.83.*

Vi er her i perioden med de mange svenskerkrige.

1686 står der i ryttergodsjordbogen for gården i Strandby følgende:

„Stuehus 15 fag, laden 15 fag, noklade og fehus 10 fag, et fehus 11 fag, deraf en del omblæst; mangler 10 stolper, 4 bjælker, 6 sparer, husene som er omblæst ihjelslagen 2 bester, derforre igen til hjælp bevilges en plovhest, brugt temmelig. Mens manden formedelst foranførte samt misvekståringer i kun ringe tilstand, dog flittig og formodenslig han igen kan opkomme“. *LS,s. 83.*

---

1) Fæste - langvarigt brugsforhold over fast ejendom på landet. Fæstebønderne betalte afgift, landgilde, til jordejerne, og fæstet kunne have form af livsfæste for brugerens levetid eller arvefæste. Spillede indtil slutningen af 18. årh. en stor rolle i Danmark.

2) Bolsted - lille gård.

3) Kanniker - gejstlige/adelige i middelalderen. Kannikegård - mønstergård.

14) Sidste bondeoprør i Danmark var i 1534?

I 1703 blev 2 brødre ejer af de to gårde i Strandby, Peder Christensen Spangsberg (11.gen,123) af den gamle ryttergård og Hans Christensen Spangsberg (11.gen,14) af den gamle Kannikegård, der senere blev til Strandby Kro. *LS,s.7.*

At brødrene flyttede til Strandby, hang sikkert sammen med at Hjerting i 1680 var gjort til toldsted for udskibning af øksne. Og den kongelige plakate af 4.9. 1680 henlede landets opmærksomhed på den lille havn, der snart blev vestkystens eneste betydelige. Studeopdrætningen greb om sig, om det så var de velærværdige præster, så slog også de sig på studehandel. *HN,s.8 + LS,s.84.*

Hertil kommer, at der hvert år i tiden fra Sct. Hans til Mikkelsdag over Strandby udskibedes flere tusinde læs tøv og klyne¹ fra Ravnsø mose.

Ved folketællingerne boede der på de øvrige ejendomme i Strandby følgende:

1787: 3 gårdejere, 1 handelsmand og 1 skrædder.

1801: 3 gårdejere, 1 matros og 1 skrædder.

1834: 2 gårdejere, 1 enke og 2 handelsmænd.

1840: 3 gårdejere, 1 snedker og 1 handelsmand.

1845: 4 gårdejere og 1 enke.

1850: 4 gårdejere og 1 enke. *LS,s.86.*

Kannikegårdens placering gjorde den til et naturligt samlingspunkt, både for rejsende i almindelighed, som færgekro for rejsende til Fanø, der ofte måtte vente i flere dage pga. den ustabile forbindelse og for områdets beboere med krostue og senere også med høkerhandel, postkontor m.m.

---

1) Klyne – mosetøv, til forskel fra hede- og lyngtøv.

Til at overføre passagerer, kreaturer og gods mellem Fanø og Strandby strand, havde man 2 store sejlbåde, 1 sejljolle, 1 isbåd og 1 pram.

Færgesignalerne var anbragt på en forhøjning vest for kroen. Dagsignalet bestod af følgende: Et blå flag og et sort bræt ophejst mellem 2 stænger. Flaget kaldte den lille

Billedet er fra Esbjerg Byhistoriske Arkiv og viser Strandby Kro 1870.

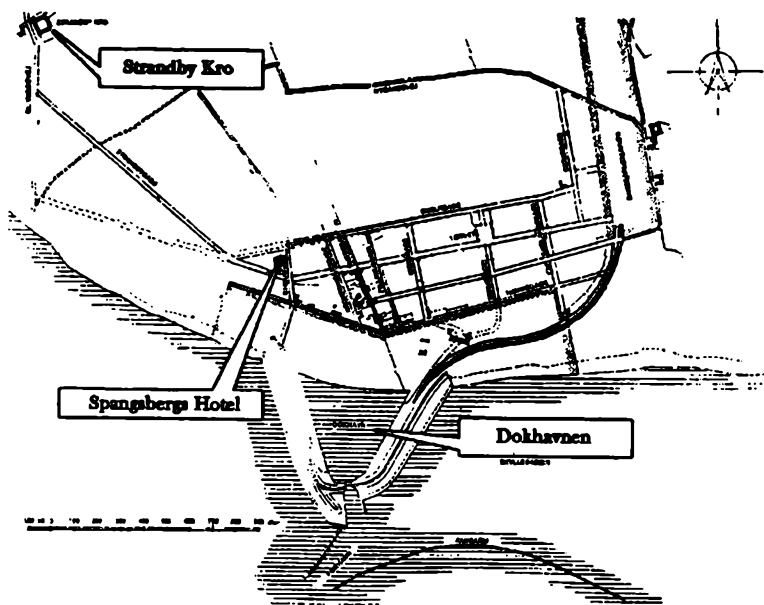

På Fanø Museum i Nordby findes ovenstående idealiserede tegning, der viser folk fra Fanø under landsætning ved Strandby Kro. Postvognen står klar til at befordre de rejsende videre.

færgebåd over, brættet den store, og var flaget på halv stang kaldtes jollen over. Natsignalerne bestod af en lygte, der blev hejst på en flagstang.

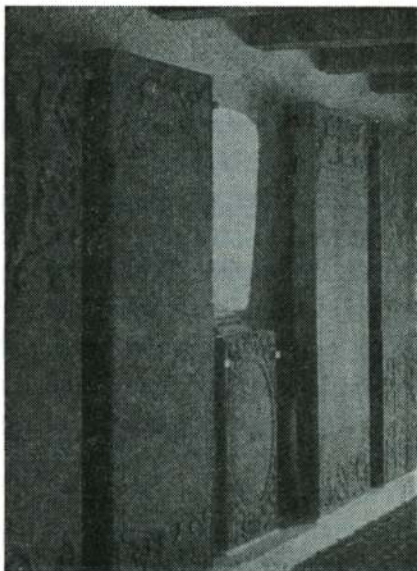
Dette natsignal blev der fra Fanø altid klaget over, fordi man ikke kunne se det. En tid blev der indført den ordening, at der skulle være 2 lygter eller lys i kroens vinduer, og de øvrige vinduer ud mod vejen skulle holdes blændede. Senere skulle lygten anbringes på en pæl ved den sydlige indgang til kroen. *LS,s116+117.*

Postforbindelsen mellem Jerne Sogn, Fanø og omverdenen skete med tiden også via Strandby Krogård. Den foregik 3 á 4 gange ugentligt. I kroen måtte Jerne sogns folk selv af-

Byplan for Esbjerg fra 1870.

hente deres post. Ved året 1854 blev postforbindelsen udvidet til 6 gange, og nu enedes man om at leje en mand til at hente post-sagerne i kroen og bringe dem omkring til adressaterne. *Ef,s. 76.*

I 1875 indviedes Esbjerg Havn og Fanøfærgens anløb flyttedes dertil. Denne udvikling havde Morten Christensen Spangsberg (6. gen. 105) forudset, hvorfor han samtidig med indviede det nye *Spangsberg Hotel* i Esbjerg og nedlagde Strandby Kro.

Hvad der skete med Strandby Kro efter 1875 vides ikke, ud over at den blev revet ned i 1903. *Ef,s.77.*

At de gamle Spangsbergere har haft stor betydning for livet i Jerne sogn, kan man i dag forvise sig om ved at besøge den hyggeige middelalderkirke i Jerne. Straks man træder ind i våbenhuset, bliver man mødt af 5 mandshøje figursten som al-

le er rejst over syægten Spangsberg.

Spangsbergstenene er af sandsten og stammer alle fra 1700-årene. De 2 største er figursten, hvilket vil sige, at der

er indhugget figurer af personerne, hvorimod de 3 andre er egentlige gravsten. De 2 største sten er næsten ens i den måde udsmykningen er bygget op på; foroven ses mand og hustru i deres fine tøj, bag de ovale felter er der udhugget englefigurer, der velsigner ægteparret, nedenunder er der indhugget en kort levnedbeskrivelse over de 2, og forneden er deres børn sat ind. På begge sten ses nederst til højre et spædbarn i svøb¹. De andre sten er forsynet med indskrift og udsmykket forneden og foroven med engle, blomsterdekorationer og planteranker. Figurstenene er i dag meget forvitrede, og teksten kan ikke umiddelbart læses. Men der er lavet tegninger af stenene, og disse er vist ved noterne ud for de pågældende personer.

Hvordan livet i øvrigt formede sig i Strandby og på kroen, kan man læse nærmere om ved at følge stamtræer og de efterfølgende noter.

At min storesøster er født i Spangsberggade, jeg selv i Strandbygade i nærheden af Spangsbergs Hotel og opvokset i Jerne, skriver jeg dog ikke noget om!

---

1) Spædbarn i svøb eller svøbelsesbarn. – Det var almindeligt i 1700-tallet, at børn var svøbt stramt ind fra skuldre til fødder med armene snøret tæt ind til kroppen, så de lignede små mumier.

Noter til stamtræet

■ Mads Lauridsen (14.gen.120): ca. 1575 - død efter 1655:

ML var fæstebonde i Nourup, hvor han også døde. I tingbogen kan man se, at ML var med i en retssag i 1637 mod en nabo, som havde opbrøtt¹ noget jord, så det skadede deres fædrift, og „icke di siønttis, att det haffuer werit brøtt i nogen mands minde, som nu leffuer“, så derfor skulle det stadig være, som det var. Men det endte dog med, at marken blev delt mellem de implicerede gårde.

Samme år førte han også en proces mod en mand i Tjæreborg, hos hvem han havde 48 sletdaler² til gode iflg. et gælds-brev. Manden lovede at betale „met gode ware“.

IM s. 177.

■ Gregers Clemensen (13.gen,11): 1590–1660:

GC var fæstet under herregården Krogsgård i Tjæreborg Sogn. Omkring 1640 blev han foged eller fuldmægtig for godset. Det var mens den hårde holstenske herremand Jørgen Ratlow havde gården. Han var ikke afholdt af sine undergivne. I 1640 var Jørgen Ratlow i strid med en del af sine fæstere. En af dem påstod, „at siden GC blev foged, da kunne der hverken være fogeder eller tjenere til hobe“. Han har måske været mere nidkær i tjenesten, end bønderne brød sig om.

Det var en urolig tid, GC levede i. 4 krige oplevede han: Kalmarkrigen 1611–13, Kejserkrigen 1625–29, Torstensonskrigen 1643–45 og Karl Gustavskrigene 1657–60. Under de 3 sidste var Jylland besat med alt, hvad dette indebar af vold, plyndring, afbrænding og pest. Alligevel ser det

---

1) Opbrøtt – pløjet.

2) Sletdaler – daler af slet værdi ift. rigsdaleren.

ud til, at han har klaret sig helskindet gennem de svære tider, for han efterlod sig det rigeste dødsbo i hele herredet. Formuen var på i alt 2.183 sletdaler. Dertil kommer, at 2 sønner i madgift havde fået 539 og 511 sletdaler. *IM s. 156.*

■ Christen Pedersen (13.gen,39) : ca. 1575–ca. 1660.

Boede først i Sjølborg, Hostrup, men flyttede 1621 til Risbøl. Han var herredsskriver i Slaugs Herred. Herved placeredes han blandt egnens mest fremtrædende bønder, en anseelse som rakte til, at han med familie blev begravet i Vorbasse Kirke. *IM.*

Risbøl hørte dengang til Vorbasse sogn. Gravstenen er bevaret i våbenhuset og afbildet i bogen om kirkerne i Slaugs Herred s. 2321. *KS.*

■ Maren Thomasdatter (13.gen,48) ca. 1580–ca. 1654:

Er begravet i Vorbasse kirke den 23.03.1654. Gravstenen er bevaret i kirken. I *Danmarks Kirker* s. 2321 viser et billede af gravstenen. *KS.*

■ Christian Gregersen (12.gen,13) 1616-1691:

I 1657 fik han den ene halvdel af Spangsbjærggård i fæste – formentlig gennem sit giftermål med Mette Madsdatter (første ægteskab). Gården Spangsbjærg der lå hvor nu universitetsbyen er opstået i Esbjerg nævnes i 1427, da væbner Lyder Esbensen pantsatte „Spongsbiærgh gaard oc Spongsbiærgh møllæ liggendis i Skas hæret i Jærnæ soghnen meth alle synæ tilliggend skaw oc mark, ager oc æng oc fiskewan, woth oc thiur¹ inctæ wdtageth,,. I 1624 erhvervedes gården af kronen. *IM s. 123.*

---

1) Thiur – tørt.

I 1661 var CC sandemand¹ og sad endnu i 1685 på gården? *HN,s7 +KS*.

Det var CG, der med sønnerne Hans og Peder blev starten på Spangsberg-æraen og dermed starten på de livsskæbner, der generationer frem udspillede sig i Strandby, Uglviggård, de omkringliggende sogne og senere langt længere ud.

Et meget stort antal af de særegne danske familienavne har deres oprindelse eller udspring fra byer, steder, gårde, huse m.m. Dette er også tilfældet med familienavnet Spangsberg; idet det har sin oprindelse fra gården Spangsberg, hvoraf nu (1934) landsdelen (dvs. nu er det bydelen) Spangsberg ved Esbjerg er tilbage. Som familienavn har Spangsberg været anvendt så langt tilbage som fra 1602; men som stednavn er det meget ældre, idet vi kan følge det tilbage til 1427. *LS,s. 77*.

 Niels Hansen (12.gen,42) ca. 1595-1654:

Engang i 1640'erne flyttede NH med familie til Esbjerggaard², der dengang var præget af forfald, måske som følge af krig og besættelse.

Den gamle firlængede Esbjerggaard lå i den nuværende Exnersgade over for banegården. Nærmeste naboer har været Rørkjærgårdene mod øst, Boldesagergårdene mod nord og ude i nærheden af stranden på hver sin side af Esbjerg Klev, Gammelby og Strandby, sidstnævnte med kro og færgeforbindelse til Fanø. Her har gården ligget og tryk-

---

1) Sandemand - en beskikket nævning.

2) Esbjergnavnet forekommer allerede i 1502, da der nævnes en Thomas Pers i Eysbergh. IM s. 152.

ket sig for blæsten i det træfattige land nær havet omgivet af marker og heder. Fra sine jorder har NH dagen lang haft sognets midtpunkt, Jerne kirke, for øje, en bygning, der allerede for ham var så gammel, som havde den altid været. Den var dog for intet at regne mod Vor Frue i Ribe, hvis mægtige vagttårn han i nogenlunde klart vejr kunne se over Vadehavets kiming. Men der har også været noget nyt at se på - den efter Torstenssonkrigen nyrejste herregård i Tjæreborg, Krogsgård, der med sine tårne og tinder, volde og grave lå som en lille fæstning i den flade marsk og vidnede om sin byherre Wentzel Rothkirchs anseelse og rigdom.

Få hundrede meter fra Esbjerggården lå bavnehøjen på Esbjerg Klev, egnens højeste punkt, hvorfra man kunne holde øje med farvandet mellem Esbjerg og Fanø, lige fra Ho bugt til Ribe. På bavnehøjen, der snart kaldes Esbjerg-bavnen, snart Jerne-bavnen, var der i ufredstider bavnevagt døgnet rundt, at ikke fjender skulle overraske egnens befolkning ved en pludselig landgang.

Da NH døde i 1654 viste det sig ved skiftet, at han havde siddet lunt som bonde på Esbjerggård. *IM,s.153.*

■ Don Carlos Rodriguez (12.gen,89) 1618-1689:

Er født i Madrid, men flyttede til Danmark. Var professor i fransk, spansk og italiensk, først i Sorø, senere i København, hvor han også var auktionsdirektør. *LS,tavle II).*

■ Frederik Christian de Rodriguez (11.gen,95) 1668-1726:

Var magister og præst i Nakskov, provst, slotspræst, præst ved Trinitatiskirken i København og rejsepræst for hoffet. *(LS,tavle II).*

09 Hans Christensen Spangsberg (11.gen,14) 1667-1737:

HCS regnes som stamfader til Spangsbergslægten af 1667. *HN*.

I 1689 giftede HCS sig med Edel Christensdatter, og i 1695 kom de til Strandby, hvor de slog sig ned som fæstebønder på den gamle kannikegård. I 1703 købte HCS gården og blev vist den første selvejerbonde i sognet. Gården kaldtes nu Strandbygård *LS,s.104*, som senere igen blev til Strandby Kro.

Kro.

HCS købte gården af sin senere svorne uven, godsejeren, præsten i Jerne kirke Marturin Castesen (ham vender vi tilbage til) for 379 rigsdaler og 1 mark¹.

Gården, der var på 5 tønder, 5 skæpper og 2 fjerdingkar² hartkorn³, havde præsten for øvrigt umiddelbart i forvejen købt på kongens auktion over sine godser i Jerne sogn.

HN,s.7 og LS,s.84.

I de følgende år købte HCS flere gårde, bl.a. Uglviggård, således at han i 1718 stod som ejer af 23 Tdr. hartkorn. HCS har uden tvivl tjent en del af pengene ved handel med stude.

I den første del af 1700-tallet var HCS fuldmægtig for kongens præsident, Duché, ved opkrævninger af skattekorret. På Duchés vegne modtog han kornet, så bønderne ikke

---

1) rigsdaler (Rdl.) = 6 mark (M.) = 96 skiling (Sk.)

2) tønde land er det jordstykke, hvori der sås 1 tønde (139 liter) korn.

1 tønde (Td.) = 8 skæpper (Skpr.) = 32 fjerdingkar (Fdk.) = 5516 m² = 0,55 hektar.

3) Hartkorn – korn med hård kerne som rug og byg til forskel fra havre. Antal Tdr. hartkorn blev brugt som målestok for gårdens værdi og til udmåling af fæsteafgift/jordbeskatning. Der gik – alt efter hvor god jorden var – mellem 2 og 20 Tdr. land på 1 Td. hartkorn.

behøvede at køre så langt med det, men i stedet betale opmål¹. Det var i denne egenskab HCS blev indviklet i en lang proces, der varede fra 1714 til 1721.

- Hans hus er så fyldt med tyvekoster, som hans hjerte er fuld af djævle, sagde præsten Marturin Castesen om ham.

Således blev HCS beskyldt for at måle med ikke brændte tønder. Ved Skads herredstings dom blev Duche og HCS pure frifundne. Præsten, der ikke var tilfreds med denne afgørelse, gik ikke den lige vej til landstinget i Viborg, men ansøgte kong Frederik 4. om, at der måtte blive nedsat en kommission til at undersøge herredstingsdommen for at lægge sagen til rette, inden den kom for højesteret. Kommissionen blev nedsat, men det trak i langdrag, og det kneb for HCS at holde ud, hvorfor han den ene gang efter den anden ansøgte om, at sagen måtte blive fremmet. Han klagede over de mange udsættelser, som præsten fik ved stadig at føre nye vidner frem. Det drejede sig om over 40 vidner, der for resten ofte gik ham selv imod. Men ved den store vidneførelse, lykkedes det, trods de voldsomme modbeskyldninger, for præsten at skaffe så uhyre et materiale til veje, at han afkræftede sin modpart, og som den store godsejer han var, savnede han jo ikke midler til at føre sagen.

Endelig fald højesteretsdommen den 19. juni 1721. Det blev en dyr dom for HCS, den lød på, at han skulle betale 500 Rdl. i bøde og 500 Rdl. til generalfiskalen i procesomkostninger. Men ikke alene HCS, også præsidet Duche, stiftsbefalingsmanden og i det hele taget en stor del af de, der havde med sagens rettergang at gøre, blev idømt bøder

---

4) Opmål – rigeligt mål.

og fik at føle, hvad det kostede at gå imod den mægtige prælat¹.

HCS og præsten blev ikke forligte i levende live, og det er vel grunden til, at HCS forlangte, at der ikke måtte tales ved hans grav. Dette forlangende efterkom præsten dog ikke! *HN*,s.8-9.

I 1772 ansøgte HCS kongen om bevilling til at udvide driften til at omfatte kro og gæstgiveri, men fik afslag. I stedet gik bevillingen til Otte Sophie (se senere). Hvordan det spændte af, vides ikke; men der er vel ingen tvivl om, at gården allerede på dette tidspunkt omtaltes som Strandby Kro, og fungerede som fægekro for rejsende mellem Fanø og Strandby. *LS*,s. 103.

Den første bevilling på kro i Strandby er af meget ældre dato, idet der i 1689 blev givet Oluf Christian Engelstoft bevilling på at lade indrette og holde et herberg og værts- hus i Jerne Sogn, Strandby eller Boldesager på vej til Hjer- ting. Da han døde overgik bevillingen til hans enke imod at betale en årlig afgift på 2 Rdl. Efter Engelstofts enkes død i 1722 opstod en stærk rift om at komme i besiddelse af be- villingerne – i Sønderho, Gredstedbro og Strandby – og mo- tiveringen hos 5 ansøgere var såre forskellige:

Otte Sophie, der er datter af Engelstoft, anførte, at hun formedelst stedværende sygdom ikke har været i stand til at tjene til sit brød og intet har arvet fra sine forældre og ansøgte om, at måtte få kroerne på samme vilkår som dem. Og fortrøstede sig ved den nåde, som kongen og det konge- lige herskab har haft og har for hendes (syge) moster, hvis afgangne mand har været kronprinsens kammertjener, og enken ved højstbemeldte Hans kgl. Højhed og Prinsesse Charlotte Amalie haver sit ophold.

---

1) Prælat – godsejer/adelstand.

Cancelliråd og kirkeinspektør Hein i Jylland ansøgte om bevilling, idet han havde bevilling på Fanø, hvorfor det ville være ham belejligt at få dem begge.

Hans Jensen Møller, der forhen har været skipper i kongens sømagt, hvorunder han har mistet sit helbred, byder 297 Rdl. 5 Mark og 2 Sk. for de tre kroer. Dette beløb havde han nemlig tilgode ved sætaten.

Toldvisitør for Ølandene Christian Frederik ansøgte om Strandby Kro formedelst hans embedes ringhed. *LS, s. 102 + 103.*

HCS's ansøgning til kongen følger her i hele dens pragtfulde ordlyd:

“Som salig Olluf Christian Engelstofts hustru, der havde en benådning på en krohold her i Jerne Sogn, Strandby eller Bollesager at (sette) ved døden af afgang den 10. januar sidst. Og som hende og nu salig mand har haft benådningen derpå siden anno 1689, hvilket efter hosføjede copi af den allernådigst derom ved det kongebref og på følgende confirmation her udi indlagt følger, nærmere er at fornemme. Så som dog ingen krohus i al den tid været indrettet, henseende her falder liden passage for rejsende frem eller tilbage, formedelst det er ved en udkant og afsides 2 mil fra landevejen beliggende.

Da som samme benådning på bemeldte kro er nu ledig og jeg er bosiddende her i Strandby, som kroeriets destrikt er til (begreben), så er min allerunderdanigste bøn og begjering, at Eders kgl. Majestæt vil være mig så nådig at forunde mig samme kro. Årsagen til begjeringen, at jeg ved langvarig proces på 7 års tid af min sognepræst er udmattret, og blev udfaldet mig så ulykkelig hvendt, at min fattige middel er spoleret, da jeg og til Eders kgl. Majestæt skal

betale i mulkt¹ 500 Rdl., hvoraf en del allerede er betalt, og resten skal også blive betalt. Og vil så allerunderdanigst håbe og formode, at Eders kgl. Majestæt formedelst dette, og at jeg fattige mand med hustru og små børn endnu skulde leve; måtte nyde bemeldte kro, således at ingen mig i samme distrikt skulde gøre indpas. Og som der intet tilforn er givet til Eders Majestæt udi årlig afgift, efterdi det lidet importerer, så vil jeg efterdags, såfremt det mig og min hustru vores livstid, og en af mine børn ved navn Kirsten Hansdatter må forundes, give Eders kgl. Majestæt deraf årlig 4 Rdl. foruden hvis skatter allernådigst måtte være påbudet. Så er og ligeledes det kro ledigt i Sønderho Sogn på Fanø, som bemeldte Olluf Christian og hustru har været benådet med, hvoraf er gået til Eders Majestæt årlig 2 Rdl.; og hvis samme mig tillige må forundes, skal jeg give deraf årlig 6 Rdl. foruden skatterne. Og som det er nødtørf-tig begjering, vil jeg håbe Eders kgl. Majestæt i nåde bøn-hører, som Gud og des rigeligere vil Eders kgl. Majestæt og arvehus igjen belønnes.

Venter så udi act en nådig svar, og til min død forblifver, Eders kgl. Majestæt, min allernådigste arvekonige og Herres allerunderdanigste ringe undersætter.

Strandby, 19. Jan. 1722

Hans Christensen Spangsberg“. *LS*, s. 103 + 104.

Det er egentlig fantastisk, at man har opdaget, hvad det er, HCS vil, og hvordan mon ansøgningen har set ud i sin oprindelige håndskrevne udgave?

Alle ansøgninger blev med påtegning af rentekammeret forelagt kongen, der gav følgende påtegning:

---

1) Mulkt – bøde.

„Når Otte Sophie Engelstoft det samme for disse kroer vil give som andre derfor sig erbyder at betale, så bevillige vi allernådigst at hende samme må overlades.

Kiøbenhavns Slot, 9. februar 1722

Frederich R., *L.s.* 104.

HCS har sikkert siddet som en lille konge i Strandby, indtil hans proces med sognets præst, der begyndte med dennes sygebesøg i 1714. Samme år som HCS lod hugge sin figursten, så det har sikkert sat sindene i bevægelse. Og at han – da processen efter 7 års forløb endelig blev afsluttet og han måtte punge ud med de 1000 Rdl. – har følt sig fattig og derfor var ude efter krobevillingen, er vel forståeligt. Men uagtet han ikke får bevillingen, så lykkedes det ham dog at tjene penge igen; thi ved hans død i 1737 efterlod han sig foruden gården, der blev vurderet til 379 Rdl., en formue på 3075 Rdl. og 1 M. *LS,s.* 85.

■ Edel Christensdatter (11.gen,26) 1674-1751:

I 1714 lod EC og hendes mand dem selv og deres 11 børn afbillede på en legemsstor figursten (se næste side). I 1715 fødtes det 12. og sidste barn, Morten, hvorfor han måtte nøjes med en efterfølgende skriftlig tilføjelse.

Hans Christensen Spangsberg er vist glatbarberet, med langt, krøllet hår, iført kjolefrakke, lange hoser og sko med kraftig hæl. I højre hånd holder han sin spadserestok, mens han med venstre modtager hustruen Edels hjerte. Hun bærer kniplingshue og holder i venstre hånd sin salmebog. Af de 11 børn er de første 6 fremstillet som voksne, klædt som forældrene, mens de næste 4 piger er kjoleklædte børn, og til sidst ses et svøbelsesbarn. *EH, bind 1, s.208.*

Svøbelsesbarnet er ægteparrets førstefødte, som døde i svøb.

Legemsstor, dobbeltbred figursten med ægteparret Hans Christensen Spangsberg (11.gen, 14) og Edel Christensdatter (11.gen,26) og deres 12 børn. På stenens øverste tredjedel er HCS og EC i hver sin ovale krans, som holdes af engle i stenens øverste hjørner. På den midterste tredjedel er der et vandret indskriftfelt, hvortil der efter stenens færdiggørelse er føjet endnu en linie. Den nederste tredjedel dækkes af 11 mindre mands-, kvinde- og børnefigurer under hver sit bueslag arrangeret i 2 rækker.

Da ægtefællen døde i 1737, blev Edel den nye ejer af Strandby Kro. Der blev oprettet en kontrakt mellem enken, børnene, og sønnen Morten, der stadig boede hjemme og hjalp til med driften. I 1743, da Edel var 70 år – og skrev ualmindeligt smukt – indsendte hun en ansøgning om skattelettelse. *LS*,s. 85.

Først i 1748 afstår Edel gården til Morten:

„Afstod til min kjære søn, Morten Hansen Spangsberg min anpart, forhen vurderet til 159 Rdl. 3 Mk.6 ½ Sk. udi hans salige faders forhen påboende gård i Strandby, stående for Htk. 5 Tdr. 5 Sk. 2 Fdk“, står der i skifteprotokollen.

■ Chresten Hansen Spangsberg, *HN*,s.9 (10.gen,53) 1697-1747:

CHS blev den 5. december 1717 gift med Ingeborg Christensdatter og ejede og beboede Uglviggård, som han overtog efter faderen.

Uagtet CHS var velhavende, skal han have gået meget tarveligt klædt. Da han mødte ved auktionen over Bryndum kirke, skal han således have været iført kofte med halm-bånd om livet; og da han begyndte at byde på kirken, skal auktionsholderen have spurgt ham, om han kunne stille kaution. Hertil skal CHS have svaret, at hvis auktionsholderen ville vente, skulde han da stille Christian og Frederik. CHS drog hjem, og noget efter kom han ridende tilbage med den kontante købesum i en tværsæk hvilende påhestens ryg.

På vejen hjem efter pengene skal han have været inde et sted for at bede om noget at drikke. Han drak det halve af kruset og bad om, at den anden halvdel måtte blive stående, til han kom tilbage. Da han kom tilbage og pigen i

huset til husmoderen udtalte, at det var en sær fyr, fik hun svaret:

- Ham skal du ellers ikke kimse af; thi han har lige været henne og købe vor kirke. *HN,s.9* og *LS,s. 92*.

Ingeborg Christensdatter (10.gen,61) 1685-1766:

Efter ægtemanden, Chresten Hansen Spangsbergs død lod IC i 1751 fremstille en figursten (se næste side) hvor hele familien er afbildet. På stenen står der bl.a. anført, at Chresten Hansen Spangsberg var ejer og patron¹ til Bryndum kirke og en del jorder.

Efter Chresten Hansen Spangsbergs tidlige død i 1747 overtog sønnen Søren Uglviggård, og Ingeborg blev boende der til sin død i 1766. *HN,s.9*.

Morten Hansen Spangsberg *LS,s.12* (10.gen,70) 1715-1772

MHS havde et dramatisk livsforløb. Selvom det først var i 1748, moderen overdrog ham Strandby Kro, måtte han allerede som 22-årig efter faderens død i 1737 stå for driften. *LS,s.10*.

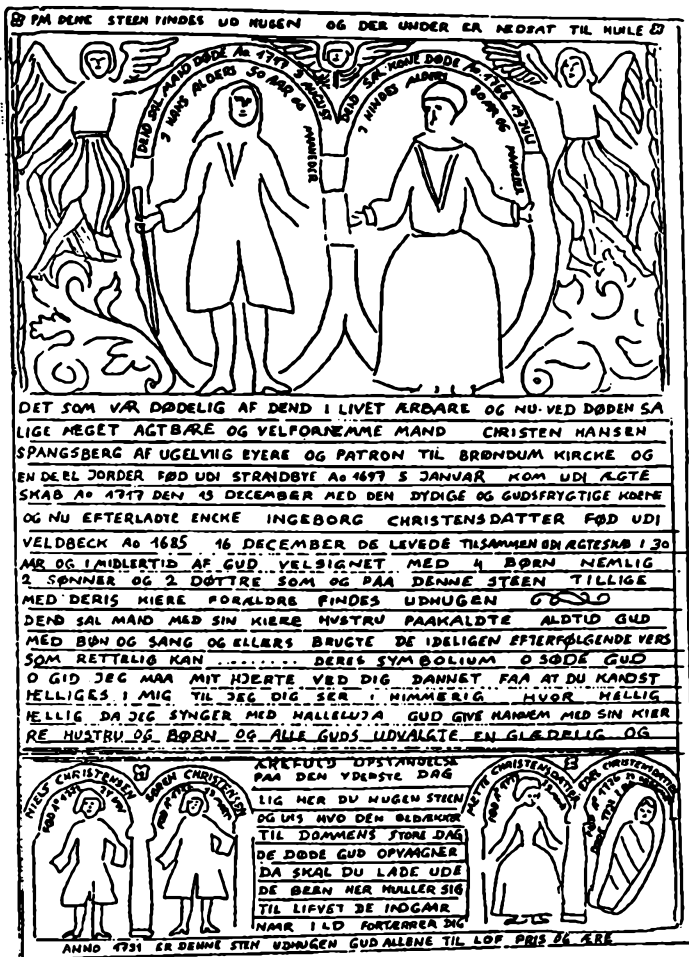
Og det har været nogle travle år, for udskibningen af kreaturer fra Hjerting til Holland kulminerede i 1746 med 10178 stude. *LS,s.106*. Derimod ophørte udskibningen fra Strandby af tørv og klyne fra Ravnsø mose, idet dette fremover foregik over Roborghus. *LS,s.106*.

1. april 1740 indstillede stiftamtmand Gabel til kongen, at der blev givet bevilling til Strandby Kro med følgende begrundelse:

„Afvigte hårde vinter har vist, hvor umuligt det er for bonden at undvære brændevin til nødtørft, da deres nød

---

1) Patron – beskytter, velynder.

Legemsstor, dobbeltbred figursten med ægteparret Christen Hansen Spangsberg (10.gen,53) og Ingeborg Christensdatter (10.gen, 61) og deres 4 børn. På stenens øverste del (ca. 2/5) er vist CHS og IC i hver sin ovale krans, som holdes af engle i stenens øverste hjørner. På stenens midterste del (ca. 2/5) er et vandret indskriftfelt, som fortsætter midt på stenens nederste del (ca. 1/5), og som er omgivet af 2 små mands-, kvinde- og børnefigurer på hver side under hver sit bueslag.

haver været meget stor, ja, nogle er på veje og marker fundet døde, mulig fordi de ej haver haft noget til vederkvælgelse. I Strandby er der desuden færgested til Fanø, og en kro er her ikke tidligere foreslået.“

Den 11. august 1740 fik MHS så bevillingen fra Christian den 6., og kroen blev kongelig privilegeret. I bevillingen hedder det bl.a.:

„...at man allernådigst have bevilget og tilladt Morten H. Spangsberg at holde kro udi Strandby, samt de rejsende såvel som andre med behørende logementer, spise- og drickevahre til nødtørftighed og for en billig betaling samme steds betiene, så og derved stedet, efterdi det ligger udenfor kiøbstædernes districht, brygge øl og brænde brændevin til samme kroholds fornødenheder; imod han svarer udi vores casse, i stedet for consumption, årlig 6 Rdl.s afgift. I det øvrige haver han bemeldte krohold udi forsvarlig stand at vedligeholde og sig dermed udi alle måder efter loven samt de om krohold allernådigst udgangne forordninger at rette og forholde, så kroet ikke til noget fylderi og tidsspilde for bonden eller andrte vorder misbrugt, såfremt dette privilegium ikke ellers derved skal være forbrudt og aldeles ophævet.“ *LS,s.105.*

I 1745 skrev MHS igen til kongen og fremførte, at han ingen fordel kan have af at holde kro, og han frygter, at hans slette tilstand derved med tiden vil blive mere forringet, hvorfor han beslutter ganske at opsætte kroholdet.

MHS sad nu ingenlunde dårligt i det; men årsagen til at han frasagde sig bevillingen har sikkert været, at han ikke ville betale de 6 Rdl. i afgift, når der var så mange andre i sognet, der tappede øl og brændevin uden at yde nogen af-

gift. Bevillingen annulleredes således igen, og i 37 år blev der ikke mere drevet privilegeret kro i Strandby:

- Men som så mange andre hæderlige mænd i sognet indlader han sig på at drive smugkro og skænke øl og brændevin, hedder det sig.

Og da der i 1772 blev holdt skifte efter MHS, fandtes der da også i boet en brændevinskedel med tilbehør, en svaletønde med jernbånd og en destillationstønde med pibe. *LS,s.106.*

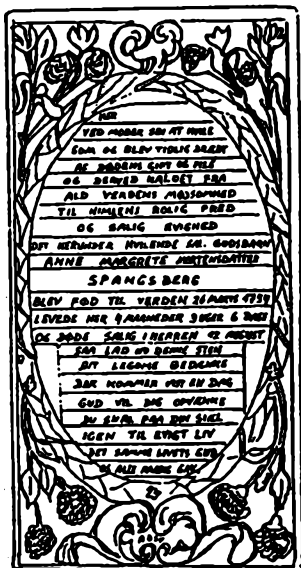
Som angivet i *Fra Ribe Amt* var MHS sammen med sin første hustru – daværende husholderske hos præsten Maturin Castesen – Kierstine Povlsdatter til stede ved mester rins bestemmelse om, at husholdersken skulde have Spangsberg mølles årlige indkomster, og at ifald hun sig udi ægteskab indlod, skulle den hun fik til ægte, ligeledes bemeldte mølles indtægter nyde, har vel været for stor en fristelse for MHS, siden han i 1747 giftede sig med Kierstine. *LS,s.93 + 108.*

Den 12. august 1754 mistede MHS sin 6 måneder gamle datter, Anne Margrete, og ikke nok med det, den 29. december 1754 også sin kone efter kun 6 års ægteskab, hun døde efter et 19 uger langt sygeleje.

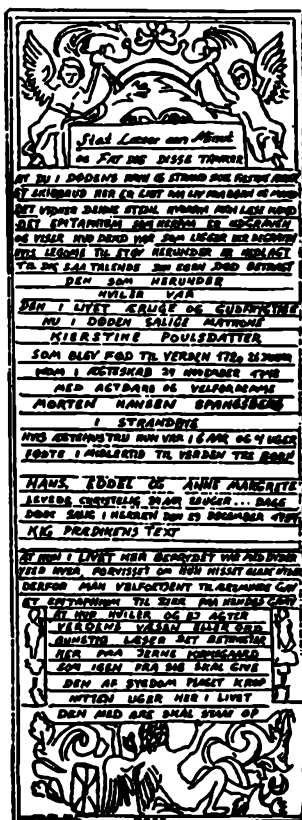
Spangsbergstenene (se næste side), der i dag er anbragt i Jerne kirke beretter på dramatisk vis om både datterens og moderens liv og endeligt.

Gennem amtmand Holstein anmeldte ejeren af kroen i Tjæreborg, Peder Mulvad i 1756 MHS og andre for at drive ulovligt krohold. MHS betalte herefter til Mulvad 36 Rdl. – på egne og øvrige forbemeldte deres vegne for mere vidtløftighed og pengespilde at forekomme uden videre sag og søgsmål.

Lille gravsten for Morten Hansen Spangsberg (10.gen.70) og Kirstine Poulsdatters datter Anne Margrete Mortensdatter Spangsberg. Stenen, som hovedsagelig dækkes af et vandret indskriftfelt, er omgivet af en oval krans. Over og under kransen, midtfor er der enkle Rocailleornamenter, og på begge sider er der naturalistiske blomster, som udfylder stenens fire hjørner. For neden i midten er signaturen A.B.S.V.

Legemsstor, slank gravsten for Morten Hansen Spangsbergs (10.gen.70) første kone Kirstine Poulsdatter. Stenen dækkes næsten helt af en stor kartouche med vandret indskrift. Over kartouchen er en femtakket krone, som holdes af 2 engle, der samtidig holder på hver sin palmegren. På begge sider af kartouchens nederste femtedel er en lille mandlig og kvindelig figur. Kartoucheen holdes for neden af en sidende engel med et timeglas ved siden af og omgivet af blad- og blomsterarrangementer. På nederste rammekant, midtfor er signaturen B.A.S.V.

Hertil skriver amtmanden:

„Hvorimod Peder Mulvad efter vedkommendes indstændige anmodning har efterladt dem de af ham på sagen videre anvendte omkostninger og på sådan frafalden, hvorhos Peder Mulvad formener, at han og ingen anden til samme penges niudelse ifølge forordning af 5. juni 1743 findes berettiget.“

Med amtmandens skrivelse følger en ansøgning til kongen fra MHS om nåde og efterladelse, idet han ikke kan benægte eller fragå factum. Han tilbyder at betale bøde og håber da at blive fri for videre tiltale; men en opfordring fra amtmanden om at indrette kro igen og betale afgift til kongen vil hverken MHS eller andre af Strandbys beboere efterkomme, uagtet amtmanden har indkaldt dem alle til samtale.

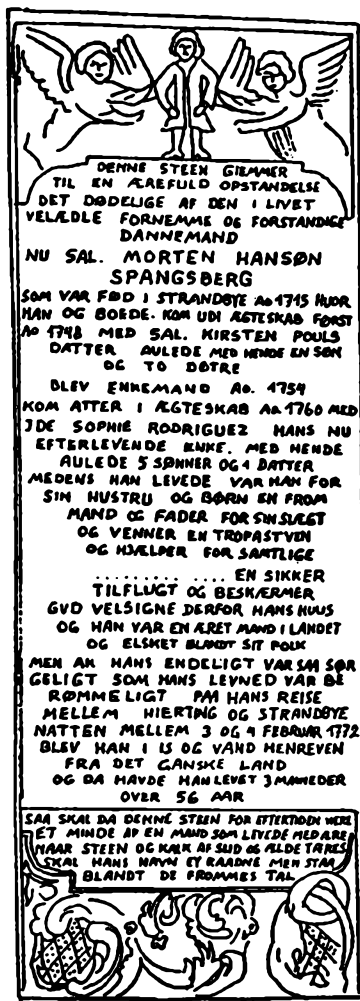
Da amtmanden mener det er nødvendigt med en kro, forsøger han sig med en auktion på bevillingen:

„Der indfandt sig aldeles ingen med nogen bud i så måde og det ventelig af den årsage, dels at de ingen jord eller avling til nogen kreaturers holdelse i Strandby kunne vente; men alene byggeplads ved stranden, og dels frygtede de vel for efterstræbelse af beboerne, helst når de ikke vil tåle at præjudiceres i deres næring.“

Men det lykkedes altså ikke amtmanden, at få nogen til at søge bevilling og sagen blev hævet igen. *LS*,s.107 + 108. Jeg tror, det er amtmand Holstein, der siden 1722 har hjulpet Spangsbergerne med at skrive breve!

MHS indlod sig efter nogle år på ny i ægtestand, idet han i 1760 blev gift med den 19-årige Ide Sophie Rodriguez. *HN*,s.12.

Men natten mellem den 3. og 4. februar 1772 mødte MHS selv sit endeligt, idet han druknede under en rejse

1772

Legemsstor, slank gravsten for Morten Hansen Spangsberg (10.gen, 70.) Stenen dækkes næsten helt af stor kartouche med vandret indskrift. Stående oven på kartouchen er en lille mandsperson, som støttes af 2 engle i stenens øverste hjørne. Indskriftens nederste 5 linier i kartouchens fod synes fremhævet af en kraftig rammestreg. Under kartouchen er Rocailleornamenter i 3 grupper, af hvilke de 2 yderste omslynger en rudemønstret bund med 4 punkter i hver rude.

over isen fra Hjerting til Strandby. Hermed var det ham, der efter 12 år i sit 2. ægteskab måtte efterlade kone og 5 børn.

„Men ak hans endeligt var så sørgeligt
som hans levned var berømmeligt.

På hans rejse mellem Hjerting og Strandby
natten mellem 3. og 4. februar 1772
blev han i is og vand henreven fra det ganske land
og da havde han levet 3 måneder over 56 år.“

Som det står på den sidste af Spangsbergstenene (se forrige side); der i dag er anbragt i Jerne kirke.

I skifteforretningen efter MHS i 1772, er angivet følgende om Strandby Kro: dagligstue,orstue, sovekammer, gæstekammer, amnestue, 2 kamre, køkken, spisekammer, mælkekammer, bryggers, 2 kældre samt 1 grøn beslagen postvogn med tilbehør. Gården blev vurderet til 512 Rdl., af beholdne midler fandtes 4013 Rdl.

Forbindelsen til Holland havde sat sit præg på hjemmet; thi der fandtes overmåde meget hollandsk stentøj og mange hollandske fliser. Og sønnen Hans kom som 21-årig i tjeneste i Holland. *LS*,s9 + 109.

■ Peder Christensen Spangsberg (10.gen,123) 1671-1742:

PCS købte i 1703 den gamle Ryttergård i Strandby. *LS*,s.7 + 104.

Sandsynligvis har han først været fæster der, for han boede allerede i Strandby i 1700, kan man se på ansættelsen til at svare kopskat.

På en auktion i 1719 blev gården solgt for 414 Rdl. 5 M. og 6 Sk. til en mand fra Endrupholm. Den blev dog senere købt tilbage igen af PCS. *LS,s.84*.

I 1737 døde PCS's hustru, Anne Jensdatter, og skiftet begyndte efter hende. Her var der ingen formue, og mht. gården hedder det i skifteforretningen, at enkemanden erklærede at ville overlade alle stervboets¹ midler til deling mellem børnene, af hvilke de 2, nemlig Chresten og Appellone, endnu opholdt sig i hjemmet, således at den af dem, der får den, skal svare de andre søskende 50 sletdaler, og at den af de to, der ikke får den, skal have 250 sletdaler samt frit ophold på gården.

Enkemanden betingede sig også frit ophold på gården for resten af sit liv, både mht. klæder og føde som til sømmeligt tilsyn og opvartning, hvad enten han er ved helbred eller måtte blive syg og sengeliggende, samt at han efter sin død skal have en hæderlig begravelse.

Mon ikke han allerede på dette tidspunkt har følt sig svagelig, han døde jo det samme år. *LS,s.85 + 86*.

■ Søren Christensen Spangsberg (9.gen,50). 1727-1799:

SCS blev i 1729 viet til Mette Sørensdatter og overtog den fædrende gård, Uglviggård, efter faderens død i 1747. *HN, s.10* og *LS,s.92*.

Også Bryndum kirke overtog SCS, dog sammen med broderen Niels. En del af kirkens biskopbillede skal være blevet overkalkede på foranledning af de 2 brødre. På alterkalken findes anført følgende: Denne kalk og disk tilhører Bryndum kirke. Er omgjort af kirkens ejere, Niels Spangsberg på Synder-Riis og Søren Spangsberg i Ugelvig. Må-

---

1) Stervbo – alt hvad personen ejer.

ske har de villet gøre bod for dette, siden de i 1752 forbedrede sølvindholdet i kirkens alterkalk med 1 lod sølv. Men det kunne nu alligevel ikke opveje den skade, der skete ved at berøve kirken de prydelser, som de gamle kalkmalerier har været. *HN, s.10 og LS, s.92.*

I året 1780 købte SCS gården Matr. nr. 6 i Nourup til sin søn, Christen. Og ved udskiftningen i 1788 ejede han en fæstegård i Gjesing og i 1799 en fæstegård i Kjersing. *HN, s.10+11.*

Hans Madsen (9.gen,94) 1748-1802:

HM blev i 1772 ansat som bestyrer af landbruget hørende til Strandby Kro af Ide Sophie Rodriguez (10.gen, 79), efter hendes mands død. I 1774 giftede de sig, og HM blev således den nye ejer af Strandby Kro.

Den 31. januar 1782 indgav HM ansøgning om bevilling på Strandby Kro. Ansøgningen lød således:

„Formedelst den vanskelige fart og passage, der er over vandet imellem Strandbye og Eyland Fahnøe, især om vinterdage, må de reysende ofte opholde sig i Strandbye 3 à 4 dage tillige og ej kan komme over vandet; men enten forhindres ved drive is, storm veyr og deslige; og i den tid de reysende således forårsages at opholde sig i Strandbye, er der ingen steder i byen de kan logere uden hos mig underskrevne, siden mit hus dertil temmelig vel er indrettet. Men med ald dette, siden der ingen kro er i byen, og brændevins brænderiet på landet aldeles er afskaffet (ups!), så lider de reysende stor mangel på det nødtørftige til livets odhold, der ei kan fåes i hvor dyre de end vilde betale det. Jeg har altså for at forekomme, at de reysende ei længere skulde beklage sig, fordi de ei for penge kunde få det behøvede, fordristet mig til at andrage sådant for det højkongelige rentekammer collegie, med underdanig begiering,

at det nådigst måtte vorde mig tilladt at falholde og sælge øl og dansk brændevin til de reysende, som måtte komme til mig for at fortsætte deres reyse enten fra eller til Fahnøe, da jeg forbinder mig til at tage slig øl og brændevin, som hos mig kunde afsættes, i Warde som den nærmeste kiøbstad, ligesom også for rettighed til sådan udsal at give en liden kiendelse årlig til Hans Majestæts kasse af 2 a 3 Rdl. Og som denne min ansøgning alene sigter til de reysendes nytte og gavn, så er der ei heller nogen, som derved i mindste måde kan fornærmes; thi Ribe, som ligger 6 mile fra Strandbye, kan derved ikke tabe noget, desuden er derpå den hele tour ikke nogen privilegeret kro eller sted, som det er tilladt at seelge øl og brændevin, uden det måtte være Gredstedbro, som ikkun ligger 5 fjerding vey fra Ribe; og Warde kiøbstad, som ligger omtrent 2 mile fra Strandbye, hvor imellem slet ingen kro er, kan ei heller tabe; men meere kan profitere derved, siden dens indvånere ved den leylighed kan afsætte en deel, som ellers ikke blev forbrugt. Vel findes der en kro på Fahnøe, hvis beboer det skal være tilladt at kiøbe øl og brændevin i nærmeste kiøbestad, for samme til landets folk og andre at udseelge; men mere for det almindelige bestes skyld ønsker, at min ansøgning kunde lykkes, siden han best ved, hvor vanskelig denne passage imellem Fahnøe og Strandbye er, hvor ofte folck er i forlegenhed ved at ligge i mange dage uden at kunne fåe det fornødne til vederkvægelse og ophold. I øvrigt indstilles det ansøgte til nådigst resolution, som forventes.

Strandbye i Riberhus amt, den 31. januar 1782

Underdanigst

H. M. Spangsbjerg“.LS,s.110 + 111.

Efter en del forhandlinger med stiftamtmanden om prisen, blev man enige om 6 Rdl. om året, og HM fik da bevillin-

gen på følgende betingelser:

„1.) At vertshusholderen ikke må understå sig der på stedet, at brygge øl eller brende brendevin; men bør være pligtig at hente fra nærmeste kiøbstad Warde de til udsalg fornødne drikkevare.

2.) Ligesom dette vertshus allene er bevilget for reisende, så bliver vertshusholderen derimod gandske forment at holde kroer for sognets bønder eller andre af almuen, som ikke ere veifarende og på deres reiser passere bemoldte vertshus uden denne bevillings fortabelse og videre straf som for ulovlig kroehold.

4.) Hvis det ellers skule indtræffe, at den vej for reisende som hidtil er falden forbi fornævnte sted fra en kiøbstad til anden udi nærværende eiers besiddelses tid bliver anderledens henforfløttet og omlagt, da bør vertshusholdet strax nedlægges uden nogen påstand om godtgjørelse for vertshusholderens næringstab. I øvrigt holdes vertshuset, sålænge det vedbliver i forsvarlig stand, vedlige og retter vertshusholderen sig dermed i alle måder efter de desangående allerede udgangne og herefter udkommende anordninger. Forbydende alle og enhver etc.

Givet på vort slot Christiansborg udi vores kongelige residens stad Kiøbenhavn, den 5. Octb. 1782.

Christian“ *LS,s.10 + 109 + 111.*

Det vides ikke hvorfor punkt 3 mangler i bevillingen; men fra nu af blev kroen igen kongelig privilegeret under kong Christian den 7.'s hånd og segl.

Kreaturudførslen over Hjerting var nu stærkt på retur, og i 1786 ophørte den helt. Men der fandtes dog endnu stude på gårdene, og det er sikkert ved studehandel, at HM og flere af Strandby og omegnens bønder tjente deres penge. *LS,s.109.*

Ved folketællingen i 1787 – den første her i landet – så husstanden i Strandby Kro således ud:

Signeur¹ Hans Madsen, husb. 39 år. Gårdbeboer og værts-husholder.

Ide Sophie Rudrigo, hans kone, 46 år, do.

Søren Mortensen, 22 år. Barn af konens første ægteskab.

Edel Kierstine, 19 år, do.

Chresten Mortensen, 17 år, do.

Johanne, 9 år, Barn af sidste ægteskab.

Morten, 6 år, do.

Johanne Marie Lauridsdatter, 19 år, tjenestefolk.

Søren Madsen, 13 år, do. *LS,s.112.*

Ved folketællingen i 1801 var husstanden i Strandby Kro således:

Hans Madsen Spangsberg, 53 år, Gårdm., Strandfoged, værtshusholder.

Ide Sophie Ruderigo, 60 år, hans kone.

Morten Hansen, 20 år, ugift barn.

Johanne Hansdatter, 23 år, ugift barn.

Laust Christensen, 36 år, Gift.

Mette Clemmensdatter, 25 år, Ugift tjenestefolk.

Morten Sørensen, 14 år, Ugift tjenestefolk. *LS,s.112.*

Efter folketællingslisten var HM åbenbart ikke signeur mere. (Men til gengæld kalder han sig Spangsberg!) Men han var blevet strandfoged, og dette hverv gik i arv gennem 3 slægtled til Strandbys sidste strandfoged, gårdejer Hans Christensen Spangsberg (bror til Else Christensen Spangsberg, (6.gen,24). *LS,s.112.*

HM var åbenbart en driftig mand, for ved hans død i 1802, ejede han ikke mindre end 12 gårde og huse i omegnen. *LS,s.10+109.*

---

1) Signeur - fornem herre / tiltale til borger uden rang.

Herefter overtog sønnen Morten Hansen Spangsberg, Strandby Kro. *LS,s.10+112.*

■ Ide Sophie Rodriguez (9.gen,105) 1741-1815:

Ide Sophie havde både spansk blod efter oldefaderen, Don Carlos Rodriguez (12.gen,89) og norsk blod efter moderen *LS,s.9*, Cecilie Kirstine Hansdatter Brylle (se 10.gen, 115).

I 1760 kom den 19-årige Ide Sophie ind i Spangsbergslægten ved at gifte sig med enkemand Morten Hansen Spangsberg og flyttede dermed ind på Strandby Kro og blev stedmoder for hans 2 børn. Ide Sophies far var kapellan i Skærbæk og hendes morfar var præst i Bryndum kirke. *HN,s.12.* Dvs. den kirke som hendes mands bror Christen købte på en auktion!

Hvor Ide Sophie og moderen har opholdt sig efter faderens tidlige død i 1744, er ikke oplyst, men de har sikkert været hyppige gæster i Bryndum præstegård. *LS,s.9.*

Ved ægtefællen Morten Hansen Spangsbergs druknedød i 1772, blev Ide Sophie ejer af Strandby Kro. Samme år ansætter Ide Sophie Hans Madsen som bestyrer af landbruget. I 1774 giftede de sig, og de 5 børn på Strandby Kro fik en ny stedfar. *LS,s.10+109.*

Den 32-årige Ide Sophie fik hermed skiftet sin 57-årige mand ud med en 24-årig. Men det var jo ikke noget dårligt parti for Hans Madsen, gården var stadig på de samme næsten 6 Tdr. hartkorn, men blev i 1775 vurderet til 800 Rdl. *LS,s.112.*

Af kirkebøger og skifteforretninger fra den tid fremgår, at forbindelsen blev opretholdt mellem Ide Sophie og Spangsbergerne, også efter hendes ægteskab med Hans Madsen.

Den gamle skik at familien står fadder bibeholdes, og når det kneb med penge, lånte man hos familien. Slægten var dengang allerede spredt over det meste af Jerne og Guldager sogne, og den nærmeste omgangskreds for familien i Strandby har sikkert været Spangsberg mølle, Bryndum præstegård og Sønderris, foruden Uglvig, Novrup, Måde, Gammelby og Veldbæk. *LS,s.10.*

Ide Sophie overlevede også sin anden ægtemand Hans Madsen, der døde i 1802, og gik på aftægt hos sønnen Morten Hansen Spangsberg, der overtog Strandby Kro. Ide Sophie blev der til sin død i 1815.

Aftægtskontrakten blev oprettet af Ides søn af 1. ægteskab, Chresten, der var prokurator¹ i Strandby: *LS,s.10 + 112.*

„Aftægtskontrakt mellem Madame Ide salig Spangsberg og hendes søn Morten H. Spangsberg i Strandby.

Da min kære moder efter at have ganske udskiftet med mine alle myndige sødskende ved skiøde af dags dato, haver solgt mig hendes påboende gård med ind- og udboe, er det bleven min pligt at sørge for hendes anstændige ophold med videre efter stand og vilkår, som så længe hun lever herved bestemmes og af benævnte min gårds beboer heri Strandby, hvem det end er, skal udredes, nemlig:

1: Den stue østentil min moders hidtil havende og af mig brugende sovekammer, således som samme nu med seng og kakkellovn er indrettet, bliver stedse til hendes ophold og brug og altid af gårdens beboer vedligeholdes forsvarligt.

---

1) Prokurator - den tids advokat.

Fra samme beholder hun fri ud- og indgang såvel gennem ernævnte sovekamer, hvor en passende dør i så henseende anbringes, som køkkenet, bryggeriet og andre steder i værelser, og hvor hun selv lyster.

2: Det står til min moder selv, hvor længe hun vil søge bord og tage underholdning med min kone og mig. I sådan tid må ingen fødevarer i huset låses eller lukkes for hende; men hun stedse have fri fornøden brug af alt. I samme tid gives hun fornødne klæder, uld og linden og sængeklæder, når disse bliver gamle. Hun nyder og imidlertid til egen disposition årlig tie rigsdaler, de 5 til Martiny¹ og de 5 til 1. maj.

3: Hun nyder stedse af min kone og mig samt tilviiste så og god begejstring og fornøden opvartning samt en anstændig pige, som hun selv udvælger til at sove hos hende om natten for i tilfælde også da at opvarte hende.

4: Foruden nu brugende seng tager hun af bohaver til at meublere med, alt hvad hun selv behager og er hende passende, alt efter specifikation, da samme kunds er et lån fra gården og ved hendes dødlige afgang falder tilbage dertil.

5: Når min moder vil føre egen oeconomie og spise for sig selv i egen stue, leveres hende såsom:

a) Hver uge, nemlig den første dag i ugen, 8 pund² godt frisk rugbrød, 4 pund sigtebrød, 3 pund godt frisk smør og daglig 2 potter nyemalket mælk.

b) Hvert års Mortensdag 2 lispund³ godt fersk oksekød, 1 lispund tør do., 2 lispund godt fersk flæsk, 1 lispund tør do., 1 feed gås og 4 do. ænder.

---

1) Martiny - mortensaften.

2) 1 pund - 0,5 kg.

3) 1 lispund - 8 kg.

c) Til andre fornødenheder såsom mel, gryn, salt, kaffe, sukker, the etc., gives hende årlig 20 Rdl. de 10 hver Mortensdag og de 10 første maj.

d) Øl leveres hende af bedste slags som haves, så ofte og så meget hun forlanger.

e) Ifald det forlanges, skal beboer holde hende samt koste hende og levere en anstændig pige, eene til hendes opvartning og tjeneste.

f) Så ofte det forlanges, skal gårdens hæste og bedste vogn samt en karl at køre befordre hende af by, hvor hun lyster.

g) Til kåljord og haugeurter afpæles¹ det halve af den østre qvarter, ... faune² til hendes stuevinduer, som gårdens beboer gjøder, dyrker og driver for hende i rette tid efter hendes anvisning og ordre.

h) Ald behøvende brændsel af tørv, klyne og lyng leveres hende årlig. Finder hun mangel deri, skal gårdens beboer årlig i rette tid levere hende vel og tørt bjerget af Roest, Hygum eller andre gode slags tørv 10 læs à 8 snese læsset, 2 læs gode klyne à 2 snese og 1 læs lyng, der skal hensættes på et tørt sted i gårdens bygninger og således under lås og lukke, at kun hun og pige kan komme til det.

6: Min moder og pige beholder stedse fri adgang til brønden, skorsten i køkkenet samt behøvende redskaber af ..... og kar med videre sammesteds.

7: Extraskat af hende og pige svarer hun selv. I tilfælde af paragraf 5 betales sådant for pige af gårdens beboer.

---

1) Til kåljord og haugeurter afpæles... Til kål og haveurter afmærkes...

2) 1 faun (favn) - så meget man kan favne.

8: Af gårdens får udtager hun eet, hvilket hun lyster, som med lam eller et andet, når dette fragår, stedse fores og græsses med gårdens. Dør hun ved gården, da skal gårdens beboer besørge hende anstændig og christ sømmelig ført til jorden. Det forståer sig af sig selv, at hendes efterladenskabet falder til gårdens beboer undtagen hendes liv- og gangklæder, samt hendes sængeklæder, som deeles imellem hendes døttre Ellen, Kirstine og Johanne.

9: Det være min moder tilladt at flytte hvorhen hun lyster med foreskrevne aftægt, da alt hvad som ..... tilføres hende på det tilflyttede sted, der dog ikke måe være over 2 mile, men det i 5 paragraf ... anførte, hvorimod hun for det øvrige under litra a, d, e, f og g anførte, deele nyder i reede penge årlig 30 Rdl. til samme terminer, som der om de øvrige reede penge er anført.

10: For foreskrevne aftægt nyder hun første prioritet i gården og dens eiendomme, således som samme nu findes efter det mig i dag meddelte skjøde derpå, til hvilken ende dette tilligemed skjødet tinglæses og protokolleres.

Således indgået og forpligtet bekræftes i vidners overværelse under hånd og segl.

Strandby, d. 28. juuni 1803

M. H. Spangsberg (*L.S.*)

som antager curator¹

Spangsberg Procurator

Til vitterlighed

Chresten Christensen - Christian Nielsen“. *LS*,s.131-133.

Når man kigger på rækken af Ide Sophies aner, kan man på faderens side nævne titler som: borgmester, professor,

---

1) Curator - Kurator - offentlig beskikket person mht. formueforhold.

justitsråd, magister, præst og kapellan. Og på moderens side er fædrene i hele 3 led præster i Bryndum kirke (der ligger i det nordlige Esbjerg). Hvorfor den 19'årige Ide Sophie blev gift med den 45-årige Morten Hansen Spangsborg og dermed kromutter i det gudsforladte Strandby, melder historien ikke noget om. Men med kendskab til de driftige Spangsborgske handelsfolk, kan man jo lave sine egne gisninger. Og i hvert fald kan man sige, at med 9 børn i 2 Spangsborgægteskaber, leverede hun nyt blod til slægten.

10 Morten Pedersen Spangsborg (9.gen,115) 1696-1761:

Søhelten MPS alias Martin Petrovitsch Spanberg m.m., der som den berømte Vitus Berings højre hånd var med til at opdage Beringshavet, og på egen hånd skal have gjort sig fortjent til at have opdaget de Kurilske øer og Japan nordfra. *LS,s.87*.

I Laust Spangsborgs bog *LS*, side 87–100 er der 14 tæt-skrevne sider med diskussioner frem og tilbage om MPS's ophav. Teksten giver et godt indtryk af hvilket tålmodighedsarbejde, det må være at være slægtsforsker. Desværre er det ikke lykkedes endeligt at afgøre ophavet, bl.a. fordi der mangler en side i kirkebogen for Jerne sogn det pågældende år 1698. *LS,s.87+88*. Det er igen præsten Maturin Castesen, der er på spil!

Slægtsforsker Kaj Schmidt *KS* har imidlertid forklaret mig (år 2002), hvordan han kan dokumentere, at MPS er søn af Peder Christensen Spangsborg (10.gen,123). Denne dokumentation er sendt til Byhistorisk Arkiv i Esbjerg.

Jerne sogns mest berømte søn var uden tvivl MPS. I 1720 blev han kontaktet i København af en norsk agent for den russiske zar, Peter den Store. MPS blev lige som mange an-

I 1998 blev der ved Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg rejst en statue af MPS. Hermed er han så igen vendt hjem til Strandby, hvor han står ved siden af De 4 hvide mænd og skuer ud over indsejlingen mellem Fanø og Ho mod det åbne hav.

Direktør Tage Sørensen fra Esbjerg har bekostet statuen og er ved at skrive en bog om Martin Spangsborg.

dre på den tid hvervet til at opbygge den nye russiske flåde med basis i Sankt Petersborg. Hans kontrakt gjaldt oprindeligt for 5 år, men han vendte aldrig hjem igen. Efter et par år blev han Vitus Berings nærmeste medhjælper. MPS stod selv i spidsen for de første russiske ekspeditioner til Japan omkring 1740 på et tidspunkt, hvor landet ellers havde forbudt al kontakt til europæiske opdagelsesrejsende. *Eh bind 1.s259.*

MPS drog til søs, og blev i 1720 ansat som løjtnant af 4. rang i den russiske flåde, hvor han fik følgende skudsmål:

“Han var en dygtig, snarrådig og energisk karakter, en praktisk sømand, hidsig og virksom, tyrannisk, begærlig efter gods og hensynsløs. Russisk talte han kun dårligt, hans rygte fløj forud for ham gennem hele Sibirien, og Sokolof (en russisk officer) siger, at nogle anså ham for en eller anden general, andre for en udbrudt straffefange.“

LS,s87 + 88 + 90.

MPS døde i Sankt Petersborg i året 1761 som kaptajn Martin Petrovitsch Spangsborg. *LS,s.96 + 97.*

Chresten Pedersen Spangsberg (9.gen,126) 1717-1785:

CPS ejede den gamle slægtsgård i Nourup, der oprindeligt hørte til de såkaldte Bennedsgårde, men som nu er nedrevet. CPS har været en velsitueret mand. Han var medejer af Jerne kirke og optrådte også som storhandelsmand; således købte han engang et strandet skib på Fanø. *LS,s.14.*

Morten Hansen Spangsberg (8.gen,95) 1781-1846

MHS blev efternøleren og eneste søn i ægteskabet mellem Hans Madsen og Ide Sophie Rodriguez, og det besluttedes, at han skulle have navnelighed med moderens tidligere mand og således bære slægtsnavnet videre. Hermed blev MHS stamfaderen til *Familien Spangsberg af 12. Juni 1781. LS.*

MHS tilbragte hele sin barndom og ungdom hjemme i Strandby, og ved faderens død i 1802 overtog han Strandby Kro. Året efter giftede han sig med Mette Mortensdatter. *LS,s.131.*

Det blev til dobbeltbryllup på Strandby Kro, idet storesøster Johanne giftede sig samme dag med Søren Mortensen fra Maade. *OW,s.12.*

Mette døde imidlertid efter kun 6 års ægteskab i 1809, og allerede samme år giftede MHS sig med Else Christensdatter. *LS,s.9+11-13+114.*

Da både Mette og Else var efterkommere af slægten Spangsberg må man sige, at MHS levede op til sit tildelte efternavn, og gjorde alle sine 7 børn til blodbeslægtede Spangsbergere.

Efter Mettes død i 1809 blev der foretaget skifte, hvor Strandby Kro vurderedes til 1200 Rdl., sjetteparten af Jerne kirke til 800 Rdl. (Det var ikke meget for den flotte

kirke!) Nogle af ejendommene var solgt fra, men kroejendommen var stadig på de næsten 6 Tdr. hartkorn. Indbo, besætning og redskaber blev vurderet til 2786 Rdl. Men MHS havde pådraget sig ikke så lidt gæld; til 20 forskellige skyldte han i alt 1528 Rdl.

I kroen fandtes der følgende lokaler: stue, spisekammer, mindre stue, storstue, 3 gæstekamre, spisekammer, køkken, aftægtskammer, mælkekammer, pigekammer, bryggers og kudskekammer.

Opdrætningen af stude var ophørt, brændevinstøj fandtes der ikke mere noget af, derimod var der indrettet flere gæsteværelser til kroen. *LS,s.114.*

MHS fik i 1818 krobevillingen fornyet på nogenlunde samme betingelser som i 1740. Men hvor man i 1740 både måtte brygge øl og brænde brændevin, og hvor faderen Hans Madsen i 1782 ikke måtte understå sig i at gøre nogen af delene, så måtte MHS i 1818:

„... at dør vel må brygges øl til værtshusholdets fornødenhed; men det skal derimod være aldeles forbudt at brænde brændevin. Disse varer skulde tages fra nærmeste købstad.“
LS,s.113.

Dette sidste har MHS nu ikke holdt sig efterretteligt, hverken før eller efter han fik bevillingen fornyet. Af nogle breve fra 1817 fremgår det, at MHS har aftaget en del af sit brændevinsforbrug hos købmand Kolvig på Fanø. Det fremgår også, at MHS for det meste betalte med rug. I et brev af 13. november beklager MHS imidlertid, at han ikke kunne skaffe rug:

„thi han har kun een karl og kan ingen få til at tærskes for peng.“

I december ønskede madame Kolvig 2 snese æg, som MHS ej heller kunne skaffe:

„... vi har hørt i alle her omliggende byer; men har ej fået nogle“.

Derimod hos Hans Pedersen i Rørkjær, der drev købmandshandel med smuggoods, har MHS købt bl.a. rom, svedsker, sukker og sæbe kontant. *LS,s.114*.

MHS gik på aftægt i 1834 som 53-årig, hvor hustruen Else Christensdatter døde, og overdrog kroen til sønnen Chresten. Uddrag af aftægtskontrakten er vist i Laust Spangsbjergs bog. *LS,s.134-139*. Den er i princippet lavet som den, MHS i 1803 lavede med sin mor Ide Sophie (se note 17), blot er den meget mere detaljeret. Det eneste jeg tager med her er fra punkt 14:

„... på grund af, at det med hensyn til bestyrelsen af de flere eiendomme, som jeg under dags dato har tilskyndet ham, vilde være ham til betydelig skade, om han skulde træde i krigstjeneste, lovet ... at hvis jeg ikke på anden måde kan få ham fritaget for værnepligt, da at stille for ham til krigstjeneste og selv udrede alle de bekostninger, som dette måtte medføre uden mindste byrde eller udgift for ham.“ *LS,s.138*.

Ved overdragelsen var kroen stadig i 1834 på de næsten 6 Tdr. hartkorn, men vurderingen var nu forøget til 2160 Rdl. *LS,s.11+114+134*. I taxationsprotokollen findes der følgende om gården, der nu kaldtes Strandbygård:

„Stuehus i sønder af grundmur, bindingsværk, murede vægge, stråtag, 4 skorstene og 1 bagerovn: 1200 Rdl. Det venstre hus af samme bygningsemne til stald, vognport og køreport: 380 Rdl. Det nordre hus af samme bygningsemne til lade og tørvehus: 470 Rdl. Det østre hus af samme bygningsemne til stald, fåresti og lade: 450 Rdl., *LS,s.115*.

Det er således oplagt, at Strandby Kro i MHS's tid blev

ombygget til moderne 4-længet bindingsværksgård med stråtag, sådan som det fremstår på billedet fra 1870 (se Strandby Kro og omegn tidligere). Dette passer også sammen med, at man fandt nogle sten, da stuehuset i 1896 blev revet ned, hvori var indbrændt S.M. S H. S. B 1804, og i kørestalden fandtes flere sten med årstallet 1812. *LS,s.115*. kundskab var meget god. *LS,s.16*.

Ud fra dette vil jeg gætte på, at MHS var i fuld gang med dette byggeri i 1809, hvor der sidst blev foretaget skifte efter den første kones død. Gårdens værdi var allerede den gang steget betydeligt, og MHS skyldte penge til mange forskellige.

MHS skal have været medlem af skolekommissionen og strandfoged og levede til det sidste som aftægtsmand på Strandby Kro, hvor han døde i 1846 af kolik. *LS,s.14*.

■ Chresten Mortensen Spangsborg *LS,s.16* (7.gen,92) 1812-1879:

CMS tilbragte sin barndom på Strandby Kro, men blev konfirmeret i Bryndum kirke! Præstens dom angående kundskab var *meget god*. *LS,s.16*.

Som 22-årig i 1834 blev CMS gæstgiver og ejer af Strandby Kro samt tilhørende landbrug, idet faderen efter hustruens død vælger at gå på aftægt. Ungkarl var han også; men han blev dog samme år gift med Mariane Jacobsdatter Slot. *LS,s.16+115*.

Der blev nok for CMS at tage vare på; thi foruden at drive landbrug, på de næsten 6. Tdr. hartkorn, var han også færgemand og måtte passe signalerne og hejse disse, når der kom rejsende, der ønskede at blive sat over til Fanø, hvor al færgemateriel lå, da det jo ikke kunne ligge på Strandby Strand. *LS,s.115*.

Efter folketællingslisten for 1834 bestod husstanden i Strandby Kro af følgende:

Chresten Mortensen Spangsberg, 22 år, ugift gårdmand, kroholder.

Morten Hansen Spangsberg, 53 år, enkemand, aftægtsmand.

Edee¹ Sophie Spangsberg, 28 år, dennes ugifte datter.

Maren Mortensdatter, 15 år, do.

Marie Petrine Lund, 19 år, ugifte tjenestefolk.

Hans Pedersen, 26 år, do.

Niels Peder Andersen, 15 år, do. *LS,s.115.*

Efter folketællingslisten for 1840 bestod husstanden i Strandby Kro af følgende:

Chresten Mortensen Spangsberg, 28 år, gårdmand, kroholder.

Mariane Jakobsdatter, 33 år, hans kone.

Morten Christensen Spangsberg, 5 år, deres barn.

Else, 3 år, deres barn.

Ane Johanne Eliasdatter, 16 år, mandens steddatter.

Morten Hansen Spangsberg, 59 år, enkemand, aftægtsmand.

Peder Bastiansen, 35 år, tjenestefolk.

Øllegård Mortensdatter, 24 år.

Ole Hansen, (Fanø). *LS,s.115.*

Da det første sogneforstanderskab blev oprettet i 1841, blev CMS medlem. Og i 1845 blev han valgt til skolepatron for Jerne sogn og stemte samme år for, at der blev bygget 2 skoler i sognet. *LS,s.17+18.* CMS havde også

---

1) Edee - Ide.

hvervet som strandfoged. En tid var han også sognefoged, men denne post frasagde han sig, da krigen i 1848¹ brød ud. *LS,s.116.*

Men det var færgeforbindelsen, der satte sit præg på livet i Strandby Kro. I 1842 havde man ansøgt om afholdelse af et efterårsmarked, da der på den tid årligt blev overført 2-300 slagtekvæg til Fanø. *LS,s.116.*

Efter folketællingslisten for 1850 bestod husstanden i Strandby Kro af følgende:

Chresten Mortensen Spangsberg, 38 år, gårdmand, gæstgiver.

Mariane Jakobsdatter, 43 år, hans kone.

Morten Christensen Spangsberg, 15 år, deres barn.

Else, 13 år, do.

Maren, 9 år, do.

Jakob, 7 år, do.

Hans, 4 år, do.

Kirstine Karoline Nielsen, 23 år, tjenestefolk.

Johanne Madsdatter, 25 år, do.

Hans Christen Nielsen, 31 år, do. *LS,s.117.*

I 1850 blev CMS udnævnt til voldgiftsmand ved afløsning af hoveri og pligtarbejde og var derudover i bestyrelsen for de fattiges kasse. *LS,s.17+18.* Samme år ansøger CMS om at måtte åbne et udsalgssted for kolonialvarer. Ansøgningen giver et godt billede af tiden², af forholdene på vestkysten og af CMS:

„Der er i den senere tid gjort såre meget af regeringen

---

1) 3-årskrigen mod Preussen.

2) 1850'erne var liberalismens spæde start, enevældet er ophørt og Danmark har fået en grundlov.

for bondestanden, og for at sætte denne på lige vilkår med de andre statsborgere, og navnlig har meddelelsen af bevillinger på visse næringsveje, der hidtil vare købstæderne alene forbeholdne, vist, at det er statsstyrelsens agt, så vidt tiden og omstændighederne tillader det, at gøre alle i den henseende lige. Næringsfrihed er visselig også af de største goder, der kan tilstås folk, og taknemlig for det, der allerede i så kort tid er gjort, må den hidtil i den retning så lidt begunstigede landboer være, endskønt det på den anden side ikke kan nægtes, at der er meget, som kan gøres endnu. Jyllands vestkyst, der er tyndt befolket, og hvis beboere for størstedelen have flere mile til købstaden, lider i særdeleshed ved de stedfundne indskrænkninger i næringsfriheden; idet denne egns beboere må spille megen tid og arbejdskraft samt gøre rejser og anvende bekostninger for at forskafe sig, hvad de nødvendig behøve til deres underholdning og deres avlsdrift.

Det er derfor utvivlsomt, at det vilde møde megen påskønnelse og stifte sand nytte, når der på passende steder måtte etableres udsalgssteder, hvor landboerne bekvemt kunde forsyne sig og igen afsætte sine produkter. At opkøbe landmandens produkter er vel ved Fr. af 23. april tilladt enhver landboer; men denne bestemmelse bliver til liden eller ingen nytte, når man kender forholdene og ved, hvor vanskeligt det er at afsætte produkterne til en tålelig pris, når ikke varer til dels kan tages i betaling, og hvortil skal opkøberen bruge varerne, han må modtage af købmanden, når han ikke må selge dem igen. Mig er det vel som kromand tilladt at udsælge brændevin og skåren tobak, men foruden at disse ting i al fald ikke hører til de første nødvendighedsgenstande, så er tilladelsen af mindre nytte, da landboeren dog idelig skal til købstaden for at købe andre varer, og har han først gjort rejsen, kan han jo der i det

hele forsyne sig. For at afhjælpe en længe følt trang her på egnen samt tillige for at skaffe mig selv, der dog skal være hjemme for de rejsendes skyld, en passende livsvirksomhed, er det derfor, at jeg herved underdanigst tillader mig at ansøge det høje ministerium om nådigste tilladelse til i forbindelse med mit krohold at drive handel med sådanne varer, som landboerne behøve, nemlig tømmer, jern, søm, sæbe, kul, tjære, olie, humle, kaffe, the, sukker, cikorie¹, sirup og krydderier. Jeg bor ved Strandby og kunde bekvemt selv indføre og udføre varerne; men skulde ministeriet finde betænkelighed ved at meddele en så udstrakt handelsret, da vil jeg også være i stand til fra købstæderne til passende pris at kunne forskaffe mig de varer jeg udsælger, samt afsætte de varer jeg køber. Tømmerhandlen kan ikke drives her uder direkte tilførsel. Det tilføjes, at min gård ligger 2½ mil fra nærmeste købstad og ved et færgested, hvor dagligdagen en mængde landboere kommer med brændsel til det nærliggende Fanø.

Strandby, d. 4. oktbr. 1850

Underdanigst

C. Spangsberg“. *LS,s.117+118.*

Den 28. november 1850 fik CMS sin tilladelse, men kun til at handle med følgende varer: kaffe, cikorie, the, sukker, sirup og skråtobak. Disse varer skal indføres fra købstædernes handlende og handelen må under ingen omstændigheder udstrækkes til andre varer. *LS,s.118.*

Selvom denne tilladelse ikke har været tilfredsstillende, begyndte CMS sin købmandsforretning i Strandby Kro. Men allerede i 1852 indsendte han en ny ansøgning om til-

---

1) Cikorie - kaffetilsætning lavet af plantens rod.

ladelse til handel med brædder, salt, sæbe, jern, tran og brændeolie, idet han erklærede, at den første bevilling kun har været til ubetydelig nytte, da det særligt er de sidstnævnte varer, der er brug for, og når beboerne henter disse ting i købstæderne, tager de i hans bevilling tilladte varer med.

I sin ansøgning begrundede CMS at Strandbys havneplads er langt bedre end Hjertings, og at den projekterede Vestkystbane¹ må udgå fra Strandby. *LS,s.119.*

I en ny bevilling den 23. juni 1852 fik CMS lov til at sælge alle de ansøgte varer, men salg af brændevin og spirituose drikke, skulle han afholde sig fra.

Der var ikke nogen butik i Strandby Kro, ej heller nogen kommis. Varerne fik man udleveret gennem en klap i væggen ud til lokalet bag skænkestuen. Krokonen Mariane var både kommis og tjener. Spangsberg skal som kromand have haft den fejl, at han ikke rigtig forstod at drikke med gæsterne; men af ældre medlemmer af samfundet har jeg, *LS*, erfaret, at han var en mester til at holde orden – en nobel og oplyst mand, der kunne underholde selv de mere fornemme gæster. At han aldrig drak med gæsterne, er vist overdrevet!

Der var meget for ham at gøre udenfor skænkestuen; færgeforbindelsen mellem Strandby og Fanø satte jo dengang sit præg på livet, og til kroen hørte også et ret stort landbrug. Den udvidede handel forøgede trafikken til Vardø, og CMS satte da også 2 gange om ugen den 3-stolede gulmalede fjedervogn i gang. En fjedervogn, han anskaffede i 1853, som var en meget stor sjældenhed på den tid og

---

1) Jernbanedriften begyndte i Danmark i 1847 med tog mellem København og Roskilde.

som vakte ligefrem beundring. Denne befordring var nu ikke altid behagelig især ikke for kusken, der måtte sidde på en åben vogn uden pels eller fodpose, med kun en sæk hakkelse om benene. *LS,s.119.*

Det er Laust Spangsbergs (se note 29) farfar, der omtales her, hvis ikke du har opdaget det.

Så længe der har fundet overfart sted mellem Fanø og Strandby, har det været skik, at de rejsende henvendte sig på kroen for at få et køretøj. Særlig om foråret, når sømændene fra Fanø drog ud, og om efteråret, når de kom tilbage for at ligge i hi. Selve overfarten kostede 40 Sk. rigsmønt¹, og køreturen fra bådlejet til kroen 8 lybske² skilling. I 1854 satte CMS køreprisen op til 2 mark rigsmønt.

En rejsende, der på den tid passerede overfarten, angriber CMS for denne ublu betaling i *Vestjysk Avis*. Han underskrev sig med *mand som har så vidt omvandret*. Han anførte, at han har passeret de fleste overfartssteder i Europa mellem Dardanellerne. Han beskyldte CMS for at være begærlig efter rigsmønt, og han henstillede til myndighederne, om de ikke sætte en klemme på Herr Spangsbergs begærlighed, eller få en anden af de nærmestboende bønder til at påtage sig befordringen.

CMS tog til genmæle mod den skumle og ondsksfulde artikel, og gjorde opmærksom på,

„...at dersom en rejsende vil afvente lejlighed og afhentes sammen med andre, er prisen kun 3-4 Sk.; men vil den rejsende have ekstravogn, ja da koster den 2 mark, og dette kan ikke være for meget; thi manden der har været så vidt

---

1) Rigsmønt – officiel betegnelse for de i Danmark udstedte penge i 1854.

2) Lybske mønter havde den dobbelte værdi af de tilsvarende danske.

omvandret, kender åbenbart ikke til, hvad heste, vogn og folk koster at holde og den forstyrrelse ved et landbrug, at folk i disse tider koster at holde og den forstyrrelse ved et landbrug, at tage heste og karl ud af deres arbejde, som oftest langt borte i marken og den venten og tidsspilde ved idelig at stå på udkig efter færgebåden for at se, når den kommer med signal til efter en vogn, hvorved så ofte en halv dags arbejde går tabt, samt at tage sine heste ud af en varm stald og køre dem ud i vandet, der tit skyller dem over ryggen, og isstykkerne skærer dem i benene, hvorved hestene udsættes for idelig forkølelse for at tjene 2 mark; thi da vilde han vist ikke kalde det ublu betaling“.

CMS sluttede sit indlæg med, at han ikke føler sig forpligtet til at afgive befordring, og *manden* kunne for så vidt gøre ham en tjeneste ved at få en af de nærmestliggende bønder til at påtage sig befordringen.

Manden som har så vidt omvandret, svarede igen i avisen, hævdede stadig at prisen var ublu og håbede, at CMS snart ville afgive befordringen. Dette gjorde CMS så gal i hovedet, at han ikke mere holdt udkig med færgebåden og kun mødte op, når han fik besked på, at der ønskedes vogn. *LS, s. 120 + 121.*

Denne ordning kom beboerne i Sønderho så meget på tværs, at de indrykkede følgende i avisen:

„Herr Redaktør!

De har i Vestjysk Avis nr. 30 og 44 optaget tvende artikler fra en *mand der har så vidt omvandret*, hvori var anket over den betaling herr Spangsberg i Strandby har taget for befordring fra og til færgebåden. Vi håber derfor at De også vil give plads i Deres ærede blad for nærværende linier. Hiin anke har nemlig foranlediget, at befordringen aldeles er ophørt, og at da ingen senere har grebet

efter denne fortjeneste, så ere vi beboere på den søndre ende af Fanø derved på vore ikke så sjældne ture over med færgen blevne sat i forlegenhed med at komme fra båden; idet vi ikke således som beboerne på den nordre ende af øen, dagen før vor rejse ved fæргеkarlene kunne rekvirere vogn til at tage mod os, når færgen landsætter.

Det er derfor meget om at gøre, at denne befording atter snarest mulig sættes i gang, så at herr Spangsberg, som forhen, til enhver tid nøje seer efter, når der fra færgebåden hejses signalflag. Foråret stunder til, og mange rejser over Strandby herfra forestår.

Vi har ingenlunde fundet, at betalingen, som herr Spangsberg har fordret – højst 2 mark – kunde kaldes ublu; thi er den vel høj, når vognen kun benyttes af 1 eller 2 personer, så er den dog billig, når den benyttes samtidig af flere, indtil 8, hvilket oftest er tilfældet, Kørsel til båden til enhver tid og på hver årstid har jo også sine ulemper, som billingen bør vedlægges, og at blive forskånet fra at vade i land er en god ting.

Tilfreds har vi været med herr Spangsbergs befording og ikke mindre med hans beværtning; vi håber derfor, at nærværende røst fra mange vil lige så let bevæge ham til at befordre på ny, som eens røst bevægede ham til at standse dermed.

Beboerne i Sønderho på Fanø
Sønderho, 14. jan. 1855.“

Denne opfordring kunne CMC ikke stå for, så han optog befordingen igen. *LS,s.121+122.*

Men i 1855 i perioden 16. februar til 17. marts har der ikke været meget at køre med, for da fandt der en livlig trafik sted af fodgængere og kreaturer over isen. Ja, isvinteren var så slem, at vogne med indtil 10 Tdr. korn kunne køre over. *LS,s.122.*

„*Vestjysk Avis* 15. juli 1855:

Natten mellem lørdag den 13. og søndag den 14. juli 1855 slog lynilden ned i laden i Strandby Kro, sandsynligvis gennem en fløjstang, splintrede nogle sparretræer, en portstolpe, og en port blev også beskadiget hist og her. Det begyndte tillige at ryge stærkt fra taget; men ved ejeren og hans folks øjeblikkelige anstrengelser, som understøttedes af regnen og den næsten aldeles stille luft, kom ilden ikke til udbrud.“ *LS*,s.122.

„*Vestjysk Avis* den 9. december 1855:

Hr. Spangsberg i Strandby og Hr. Hansen på Roborghus have begge udsalg af colonialvarer, og vi beboere af Jerne sogn køber for en stor del, hvad vi bruger af sukker, kaffe, the etc. hos dem; men Strandby Kro ligger os naturligvis nærmest.

Nu har Hr. Spangsberg imidlertid det indfald slet intet at ville udsælge om søndagen og helligdage fra kl. 9 formiddag til kl. 4 eftermiddag, og vi nødes derfor i den tid til at gå den lange vej til Roborghus. Hr. Hansens handel går nemlig allerbedst om søn- og helligdage fra kl. 9-4.

Vi tillader os derfor at anmode politimesteren, Hr. Kammerjunker Rosenørn, om at påbyde Hr. Spangsberg at sælge om søndagen i bemeldte tid. Måske kunde det virke allerbedst at true Spangsberg med, at hans bevilling vil blive ham frataget og givet Hansen, dersom han ikke strax, ligesom denne, sælger om søndagen fra 9-4. Vi ønsker netop denne tid til salg af førnævnte steder, for at vi dog kunne have et sted at gå hen, medens andre går i kirke.

Bosidden folk i Jerne Sogn“. *LS*,s.122.

Det er sjovt, at de foreslår denne løsning, der jo vil medføre, at de kommer til at gå den lange vej til Roborghus - alle ugens dage!

Efter folketællingen for 1855 bestod husstanden i Strandby Kro af følgende:

Chresten Mortensen Spangsberg, 43 år, gift, gård- og kro-mand.

Mariane Jakobsdatter, 48 år, f. i Grimstrup, hans kone.

Morten Christensen Spangsberg, 20 år, deres barn.

Else Christensen, 18 år, do.

Maren Christensen, 14 år, do.

Hans Christensen, 9 år, do.

Jacob Christensen, 4 år, do.

Niels Peder Jensen, 33 år, tjenestefolk.

Kirsten Margrethe Eskesen, 23 år, do.

Johanne Jørgensen, 22 år, do. *LS,s.123.*

CMS var åbenbart træt af besværet med at være kro- og vogndmand, for han solgte Strandby Kro den 14. juli 1856 for 16000 Rdl. Den opdyrkede del af jorden blev ikke solgt fra, og der på højen, hvor færgesignalerne var anbragt vest for kroen, byggede CMS i stedet Nygården.

2 Vejlemænd, en tømrer og en sejlmager, købte kroen. Hvad de ville på den barske egn, vides ikke. Måske ville de gennem deres fag lave forretning med skibsbygning og skibsfart. Men kendsgerningen er, at handelen den 29. maj 1858 måtte gå tilbage, og CMS var således igen ejer af Strandby Kro.

Sønnen Hans, der i 1858 var 12 år, overtog senere Nygården. *LS,s.116+123.*

Specielt i Vejlemændenes periode 1856 til 58 var der mange klager over, at folk måtte vente længe på færgen. CMS lovede at råde bod på dette ved at pudse signallygten, sætte 2 lys i den, holde gardinerne trukket for på kroen, og senere blev det bestemt, at der skulle sættes en blank blikplade i lygten. *LS,s.124.*

Efter folketællingen for 1860 bestod husstanden i Strandby Kro af følgende:

Chresten Mortensen Spangsberg, 48 år, gift, gård- og kro-mand.

Mariane Jakobsdatter, 53 år, hans kone.

Morten Christensen Spangsberg, 25 år, deres barn.

Maren Christensen, 19 år, do.

Hans Christensen, 14 år, do.

Jacob Christensen, 9 år, do.

Hans, 26 år, tjenestefolk.

Kirsten, 28 år, do.

Johanne, 27 år, do. *LS,s.125.*

I en alder af 51 år i 1863 overlod CMS kroen til sin ældste søn Morten Christensen Spangsberg, og han og hustruen fik oprettet en aftægtskontrakt med denne; men kontrakten overførtes senere til sønnen Hans på Nygården, hos hvem CMS og Mariane tilbringer deres sidste leveår. *LS, s.17 + 18 + 125 + 140.*

Aftægtskontrakten er vist i Laust Spangsbergs bog *LS, side 140 til 142*. Den er i princippet lavet, som den i 1803 lavede med farmoderen Ide Sophie (se note 17), blot er den ikke så detaljeret.

22 Mariane Jakobsdatter (7.gen,102) 1807-1887.

Mariane er fra et ret fattigt hjem i Grimstrup sogn. *LS, s.115*. For Mariane blev præstens dom til konfirmationen angående kundskab henholdsvis opførsel: *t-god* og *m-god*. Af hendes skudsmålsbog fremgår det, at hun efter konfirmationen kom ud at tjene, først hos gdr. Hans Christensen i Gjørklint, der i 1824 erklærede, at hun har tjent ham ærligt og tro. Samme år fik Mariane en datter med en mand ved navn Elias.

I november 1833 kom Mariane i tjeneste i Spangsberg

mølle hos Andreas Pedersen og Ane Medine Spangsberg (7. gen,82), der jo blev hendes svoger og svigerinde, idet hun året efter giftede sig med Chresten Mortensen Spangsberg.

„Mariane har tjent her udi Spangsberg Mølle, mig selv, såvel som min Kone til Fornøjelse“, skrev svogeren i skudsmålsværet.

Om nu Chresten lærte Mariane at kende under hendes ophold i Spangsberg, eller om bekendtskabet blev indledt tidligere, og familien så først har villet lære hende rigtigt at kende, forinden den gav sin tilladelse til forbindelsen, får stå hen; men at der senere er blevet ymtet om, at forbindelsen måtte betragtes som en mesalliance¹ er givet, og dette lå vel i, at hendes slægt var fattig.

Marianes datter tog Chresten til sig efter giftermålet, og i folketællingslisten for 1840 har folketælleren hensynsfuldt angivet: „Ane Johanne Eliasdatter, 16 År., Mandens. Sp. Steddatter,,, *LS,s.119+125*. (Hvorfor end det så var hensynsfuldt?)

På kroen blev Mariane altid kaldt slet og ret Mariane, og folks mening om hende var vel nok, at hun ikke var fri for at være lidt striks.

Under krigen i 1864 blev den jyske vestkyst besat af østrigske soldater, men også overfor dem forstod Mariane – som lige var gået på aftægt – at sætte sig i respekt. En dag kom en officer og spurgte efter kroværten, fordi han skulle arresteres. Morten havde imidlertid anet uråd, og havde gemt sig, så krokonen, Cecilie og svigermor, Mariane var alene hjemme.

– Dersom De ikke siger det, vil De blive skudt, sagde officeren.

– Værsågod, svarede Mariane, og så måtte officeren gå igen med uforrettet sag.

Samme officer var ved en senere lejlighed så uheldig at slå krokonens flødekande itu, men gjorde febrilsk skaden god igen ved straks at sende bud efter en ny i Varde.

Også overfor soldaterne forstod Mariane at sætte sig i respekt. Når de kom for at tigge og ikke var tilfreds med det, hun gav dem, fejede hun dem af med et:

– Nix mer!

En dag stod en soldat oppe på loftet, hvor han intet havde at gøre, og rodede i en kiste. Da Marianes kom til fik hendes bydende: „Hvad bestiller De her!“ ham hurtigt til at luske ned igen. *LS,s.127.*

Trods mesalliancen levede Mariane og Chresten sammen i 45 år og heraf de 33 på aftægt. I første omgang bliver de som sagt på Strandby Kro hos sønnen Morten, men da hans unge kone Cecilie havde lidt svært ved at gøre sig gældende overfor den sikre svigermoder, flyttede de senere over til sønnen Hans på Nygården, hos hvem Chresten og Mariane tilbringer deres sidste leveår. *LS,s.115+140.*

Chresten døde i 1879, og på begravelsesdagen gik Mariane hen til hans kiste og sagde:

– A vår en fattig piig, da do tov mæ.

Da Mariane døde som 80'årig i 1887 og hendes lig blev ført til Jerne og ligfølget passerede forbi, stod vi små søskende opstillet og fremsagde vort:

– Farvel lille Bedstemor!

Årsagen til hendes død var en ulykke på kroen. Der var blevet opstillet en hestegang, som var en stor begivenhed, og den måtte hun ned at se. Uheldigvis var akslen, der fra hesteomgangen førte ind til laden ikke dækket, og den fik fat i hendes skørter og slog hende om. Hun forvandt aldrig dette slag og var syg i længere tid, inden hun døde. *LS,s.16-18+115.*

Ovenstående billede af Spangsbjerg Mølle sad som dørstykke i en gård i Rousthøje. Dørstykket er malet mellem 1857 og 1871.

■ Ane Medine Spangsbjerg LS,s.19 (7.gen,82) 1814-1890:

Ane Medine, der er født og opvokset på Strandby Kro, blev i 1832 gift med ejeren af Spangsbjerg mølle, Andreas Pedersen og blev således møllerkone.

Spangsbjerg Mølle kendes tilbage til 1427. Af ejerne skal her nævnes:

Møller Andreas Pedersen.

1700-1747:

Præsten Maturin Castesen
fra Jerne Kirke.

1747-1787:

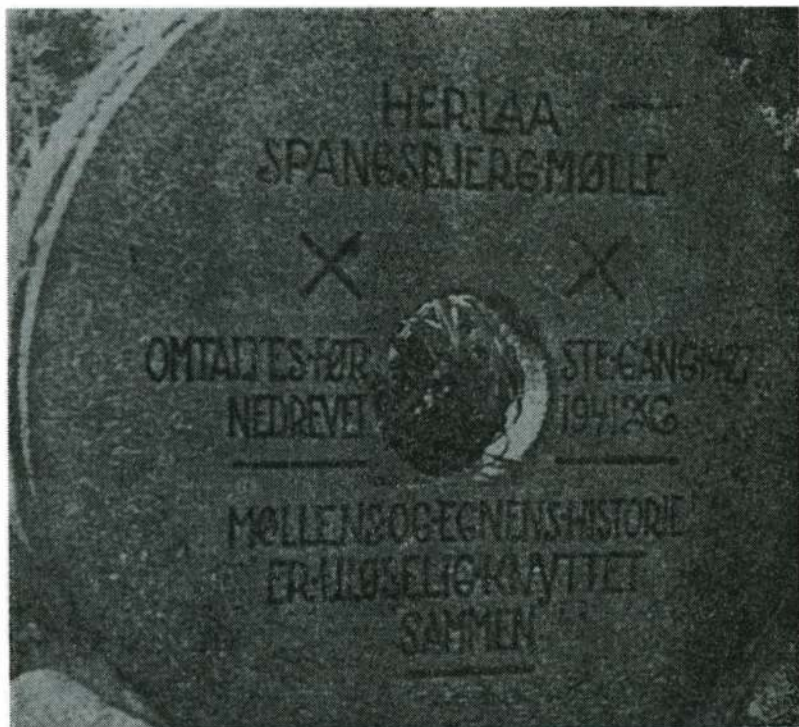
Hans Hansen, barnebarn af
Christen Hansen Spangsbjerg
(10.gen,53).

1830-1852:

Andreas Pedersen.

I dag er tilbage et gadenavn, nogle boligblokke og et par andre navne, nok til at fortælle, at her lå engang en mølle og en bondelandsby, før Esbjerg voksede og bredte sig i omegnen.

(Billederne og oplysninger om Spangsberg Mølle er fra bogen *At se på historie*).

Indskriften på mindestenen:
*Her lå Spangsberg Mølle
omtalt første gang 1427.
Nedrevet 1942.
Møllens og egnens historie er
uløselig knyttet sammen.*

På en anden sten står der:
*Igennem mange hundred år
jeg delte med jer egnens kår.
Til vindens sus og vandhjuls brus
jeg maled korn til gård og hus.*

24 Niels Peder Christensen
HN,s.114 (6.gen,14) 1826-
1914:

NPC, i daglig tale kaldet Peder Nørgård, er født på en gård i Veldbæk, som han senere blev ejer af og således beboede hele livet – dog med undtagelse af de 3 år, hvor han var med i krigen 1848-51 som konstabel. *LS, s.31 + 32.*

25 Else Christensen Spangsberg
LS,s.31 (6.gen,24) 1836-1915:

Else blev således den sidste i min slægtlinie, der født på Strandby Kro og tilbragte sin barndom og ungdom der.

Lige indtil hun i 1857 giftede sig med Niels Peder Christensen (6.gen,14), der var gårdejer i Veldbæk.

Begge var ægte Spangsbergere, og deres 6 børn blodbeslægtede hermed slægtslinierne endnu engang.

I 1907 kunne ægteparret fejre guldbryllup. I den anledning stod der følgende i Esbjerg Avis:

„Guldbryllup

På lørdag kan aftægtsmand Niels Peder Christensen og hustru Else Christensen f. Spangsberg fejre deres guldbryllup. N. P. Christensen, der er født på den gård i Veldbæk ved Esbjerg, hvor han endnu bor, er 81 år og veteran fra 3'årskrigen, som han deltog i som konstabel alle 3 år.

Han er endnu så åndsfrisk, at han kan fortælle om mange begivenheder fra krigsårene så levende, som om det var foregået for kort tid siden. Men han har så godt som mistet hørelsen, ja, han er så tunghør, at kun enkelte mennesker, endda med stort besvær, kan tale med ham. Spiren til denne døvhed, mener han, stammer fra slaget ved Fredericia; thi før den tid hørte han godt nok. Ved den stærke kanontorden syntes han, at trommehinden tog skade, og at hans hørelse lidt efter lidt tog af.

Krigsmedaljen fik han, men han har vist aldrig gået med den. Det var ham en glæde, at lovgivningsmagten nu i år tænkte på de gamle veteraner fra 48 med hædersgave. Det var som et lysglimt i de gamle krigeres livsaften. Skønt Christensen i så mange år har været tunghør, har han dog fulgt godt med tiden og udviklingen.

Hans hustru, der på guldbryllupsdagen fylder 70 år¹, har, skønt hun er noget svagelig, stadig passet sit hus. Ægteparret har 5 børn, hvoraf de 3 bor i Jerne sogn.

Til lykke, gamle brudepar, på jeres guldbryllupsdag, og Gud give eder en lys og fredelig livsaften, det ønskes af mange og ikke mindst af eders unævnte ven.“ *LS*,s.32.

Sangen fra guldbrylluppet er vist på næste side.

---

1) Det må nu være 71 år Else fyldte på guldbryllupsdagen!

Ved
N. P. Christensens
og
Else Christensens
(f. Spangenberg)
Guldbryllup i Veldbæk

den 27. April 1907.

Mel: Der er et Land, dete Stad er højt med Mønden

Halvhundred Aar tilsammen knyttet være
i Ægteskab forundes kun saa faa
I Dag vi her i Veldbæk har den Ære -
Indbydelsen kan ej til alle naa.
Men glade vi er kommen her til Stede,
„Velkommen“ hver, der hilse vil paa dem,
der højne vil Guldbrudeparrets Glæde
paa Højtidagen i det gamle Hjem.

Der var en Tid, I huske den ej alle,
med gylden Skrift indført i Mindets Bog.
Kong Frederik lod til Vaaben Jenser kalde,
og med Hurra til Kampen frem de drog.
Ved Fredericia og Trejde Skanse
udførtes Rye's og Billows stolte Plan,
der vandt de gamle Jenser Hæderskranse,
der var han med, vor gamle Veteran.

Guldruden er en sødel Dannekvinde,
som trofast ved sin Brudgoms Side gaar
igennem Livets Veksten - nu vi binde
den grøne Kranse om hendes hvide Haar.
Guldbæks vi fætte vil om deres Tinding
som Hæder for ihærdig Virksomhed.
Og aldrig tænkte de paa egen Vinding,
med hjælpsom Haand de altid var bered.

Guldbrudeparret end er raak og rørig,
men at vor gamle Veteran ej kan
ved noget Middel faa gjort Ordet hørlig,
det gør os ondt for den oplynte Mand,
med hvem vi alle gerne vilde tale,
hans egne kan det kun med stort Beavær,
for ham det er saa trist i Gildsale,
men godt at hjemlig Fred er mere værd.

Det nærmer sig mod Gravens stille Tue,
bring Tak til Gud for Eders Alderhvil,
send Bud til ham med Bønens hvide Due
nu maa I glemme Verdens stærke Il.
I mærke nok hvert Aar Livkraften lammes,
hold ud i Kærlighed i Haab og Tro!
Og fældes her en Gang de gamle Stammer,
i Palmelunden kan de evig gro.

Guldbrudeparrets ældste nu omlyngtet
af mange Poder: Børn og Børnebørn,
der lette vil hvad paa de gamle tynged
og læge Rifterne af Sorgens Tjørn.
Ja, smaa og store alle er tilreds
at hjælpe Eder, det vi sikkert ved.
De alle særlig vil om Eder frede
til Livets sidste Aftensol gaar ned.

P.

Esbjerg Avis' Tryk.

*Sangen fra Else Christensen Spangbergs og Niels Peder Christensens
guldbryllup (6.gen,14).*

■ Morten Christensen Spangsberg *LS,s.25* (6.gen,105) 1835-1891:

MCS fødtes og opvoksede på Strandby Kro, som han overtog i 1863, da forældrene gik på aftægt hos ham. Samme år hjemførte han den 20-årige datter fra Endrup posthus, Cecilie, som brud og krokone. *LS,s.125*.

Året efter udbrød krigen i 1864.

Fanø blev, sammen med de øvrige Vesterhavssøer, forsvaret af Cpt. Hammer, og der blev opstillet 3 skanser (batterier), 2 store og 1 mindre. Lige over for Strandby lå en stor skanse, midt imellem denne og odden den store skanse og inde ved odden den mindste. For at vildlede fjenden havde man på Fanø opstillet trækanoner foruden de rigtige.

I mine *LS* drengeår diskuterede vi drenge, hvorledes man dog havde kunnet skyde med trækanoner; thi der blev jo skudt fra Fanø! Det fortælles også, at en kugle skal være faldet ned ude i Gammelby, og dør nær havde taget sin mand.

Senere, den 4. juli, ankom kanonbådene Freyr og Vidar med 60 mand, 1 løjtnant og 2 underofficerer samt 6 stk. 24 pundige kanoner. Der var i forvejen stationeret 8 kanonjoller. *LS,s.125 + 126*.

Så kom fjenden. Først østrigerne – pinsedag – senere tyroljægerne, og der blev opstillet poster på linierne Strandby Kro, Hjerting, Esbjerg Baunchøj, Klovborg og Sædding.

På Strandby Kro var man i gang med at køre hø ind. Hølæssene havde ondt ved at komme forbi geværpyramiderne, der var opstillede langs færgevejen op til kroen. Det var jo fjendens agt at gøre landgang på Fanø, så de tog derfor alle bådene langs kysten og slæbte dem til Strandby.

Man forsøgte at få mandskab til at sejle derover; men ingen af beboerne ville, og en del af dem blev derfor arresteret og indsat i en lade, hvorfra de dog snart undslap. Landgangen på Fanø blev aldrig til noget. *LS, s. 125 + 126.* Medens fjenden lå i Strandby var forbindelsen med Fanø naturligvis afbrudt; men det var aftalt, at når fjenden rejste, skulle MCS hejse et bestemt signal. Herom må fjenden have fået nys; thi en dag fjernede alle soldaterne sig, så de ikke kunne ses fra Fanø, hvorefter signalet blev sat.

Signalet blev observeret, og færgefolkene Svend og Sonnik fik travlt med at få en færgebåd klar og sejlede til Strandby, hvor de tog sejlene ned og vadede i land, da der jo ingen vogn kom ud til dem. I det samme kom fjenden stormende frem og tog færgefolkene til fange.

Færgemændene blev taget i forhør; thi fjenden ville vide, hvor mange soldater der var på Fanø. Men selv efter flere dages forløb blev færgemændene ved med, at det kendte de ikke noget til. Så blev Svend, der var føreren, ført ned til stranden og truet med, at han ville blive skudt, hvis ikke han oplyste, hvor stor styrken var; men han benægtede stadig hårdnakket. Soldaterne ladede deres geværer med skarpt, og Svend blev igen opfordret til til at svare, ellers ville han blive skudt straks. Svend viste sig som en modig mand, der ikke lod sig kyse. Og skudt blev han da heller ikke. *LS, s. 126.*

En søndag eftermiddag affyredes der på Fanø en kanon, og kuglen gik i jorden nord for kroen. Østrigerne skyndte sig at grave den op for at undersøge, hvor stor den var. MCS's yngste broder Hans blev derefter beordret til straks at spænde for og køre til Kolding, hvor kuglen skulle forevises for kommandanten. Han mente nu, det var i Fredericia kuglen skulle undersøges, hvorfor Hans blev kommanderet dertil.

Hvad man fandt ud af ved undersøgelsen, vides ikke, men Hans beholdt kuglen, og den er nu i min eje. *LS,s.126+127.*

Når der bortses fra, at de fjendtlige soldater stjal læderet fra vognene og slog det under støvlerne og i det hele taget stjal, hvor de kunne komme af sted med det, optrådte de sømmeligt overfor kroens beboere. Og mikkelsdag forlod fjenden Strandby igen. *LS,s.127.*

I 1865 fik MCS bevilling til at drive høkerhandel, og forretningen blev udvidet til at handle med stort set alle de fornødenheder en landbefolkning har behov for. Året efter indrettedes der også brevsamlingssted på kroen, og aftægtsfaderen Chresten blev ansat som brevsamler. *LS,s.127+128.*

I 1868 kom så loven om Esbjerg havn, og da den skulle føres ud i livet, blev Strandby Kro samlingssted for ekspropriationskommision, ingeniører m.fl. Det kom til at sætte sit præg på kroen, og de efterfølgende år blev uden tvivl de livligste.

Da der endelig blev taget fat på havneanlægget, var Strandby Kro de tilrejsendes første mål ved ankomsten. Her måtte man slå sig ned de første døgn for at sondere terrænet; men bopæl for længere tid måtte man skaffe sig andetsteds, og snart fandtes der logerende i så at sige alle gårde og huse, såvel i Strandby som i de omliggende byer.

Havnens bygmester, Carlé, boede også på kroen i begyndelsen. Det var ham, der havde så flotte vaner, at han røg cigarer til 50 kr. kassen, og som skød på musene med sin revolver.

Overfor de tilrejsende måtte kromanden optræde som vejleder og fører. Da således smed Møller kom for at finde en grund til sin planlagte smedje, tog de sammen ind til

Esbjerg, og bedst som de travede omkring i lyngen rejste en ko sig, og Møller udbrød:

- I Guds navn, så lad mig da tage et stykke jord her.
Det blev starten på Esbjerg Jernstøberi.

Efterhånden som havnearbejdet og bebyggelsen tog fart, blev Strandby Kro mere og mere samlingsstedet, og til sidst kunne der ikke mere skaffes plads til det noget blandede selskab. *LS,s.128.*

Mon ikke også det er disse pladsproblemer på Strandby Kro, der er medvirkende til at MCS's forældre på det her tidspunkt flytter til Nygården? Faktisk har man allerede i 1863 taget højde for denne situation med følgende bestemmelse i aftægtskontrakten:

„6: Hvis aftægtsfolkene flytte til den af dem havende anden gård i Strandby, betragtes dette ikke som nogen flytning, men hele aftægten skal her leveres dem, således som i kontrakten ommeldt.“ *LS,s.142.*

Efter folketællingen i 1870 bestod husstanden i Strandby Kro af:

Morten Christensen Spangsberg, 34 år, jordbruger og kro-ejer.

Cecilie Lauridsen, 26 år, hans hustru.

Mariane, 5 år, deres barn.

Mette, 3 år, do.

Kirstine, 1 år, do.

Desuden var der 4 tjenestepiger og 3 karle. *LS,s.128.*

Det stod hurtigt klart for MCS, at Strandby Kro ikke kunne vedblive med at eksistere, når havnen blev færdig, og færgebåden ville komme til lægge til der. Allerede i 1868 ansøgte han om bevilling til at indrette gæstgiveri ved det nye anløbssted.

Hjørnet af Stormgade og Havnegade 1877 med Hotel Spangsbjerg. Gaderne er afgrænset med pæle og enkelte steder med hegn. Den lukkede vogn er til at hente gæster ved banegården, så de ikke skulle gå ad de plørede gader. (Esbjerg Byhistoriske Arkiv).

Så da færgen lagde til for sidste gang i Strandby om formiddagen den 20. januar 1875, var MCS klar til at indvie sit nye *Spangsbjergs Hotel*.

Ud over at være familiefar med 10 børn, drive landbrug, vognmandsforretning, fiskeeksport i større stil, være gæstgiver på Strandby Kro, opførte MCS altså også *Spangsbjergs Hotel*. *LS*,s.25-31. Dertil kommer, at MCS på en lang række andre områder var en markant skikkelse i Esbjergs tidligste historie. *EH*, bind 1.

I 1882 blev teatersalen opført. På dødslejet i 1891 bestemte MCS at det hele skulle sælges. Det indbragte hans enke, Cecilie 105.000 kr. *OW*,s.9+31.

Komplekset blev senere igen udbygget, ombygget og om-døbt til *Hotel Spangsbjerg*, der var det centrale samlingssted i Esbjerg frem til 1970'erne (Phoenix-teatret/bio, Rio Bravo, Africano m.m.), hvor det blev nedrevet.

MCS døde den 14. august 1891, kun 56 år gammel, af en uheldbredelig kræftsygdom. *OW*.s.9

Efternoter

Olav Willadsen *HN*,s.58, f. 1928:

OW har Christen Hansen Spangsberg og Ingeborg Christensdatter (10.gen,61) som 4* tipoldeforældre og blev født den 25. september 1928 på den gamle slægtsgård *Solbakkegård*, *HN*,s.29 i Kjersing, og som han efter faderen fører videre som gårdejer.

OW var - udover mange andre formandsposter - formand for fjerkræslagteriet Farre Food. Det gik ikke så godt, så i 1988 mistede jeg mit job. OW mistede en masse penge, men hvad der derudover er sket, vides ikke.

Hans Nielsen 1855-1943:

HN er født i Nourup, var gårdejer og sognerådsformand samme sted. I 1912 begyndte han på slægtsforskning, og da han i 1932 var pensioneret, skrev han bogen *Slægten Spangsberg af 1667*. HN er selv efterkommer af Spangsbergerne, idet Christen Hansen Spangsberg og Ingeborg Christensdatter (10.gen,61) er hans 2* tipoldeforældre. *HN*,s.7 + 59.

I bogen gør HN sig disse betragtninger:

Når man læser om disse for længst hedengangne Spangsbergere og ser den langvarige og dyre proces med præsten Maturin Castesen, deres køb af store landejendomme og endelig de kostbare gravstene, bliver man overtydet om, at familien har været i besiddelse af, efter datidens forhold, ikke ubetydelige rigdomme, og der er al sandsynlighed for, at de har erhvervet disse ved handel med ejendomme og kreaturer. Men som det så ofte går her i verden, er denne rigdom for længst forsvunden. *HN*,s.11.

Laust Spangsberg *LS,s. 47* 1880-1971:

LS er søn af ejerne af *Spangsberg Hotel* i Esbjerg, Cecilie Lauridsen og Morten Christensen Spangsberg (6.gen, 105), LS er tvilling og blev født den 31. august 1880, senere blev LS cand. polyt. som maskiningeniør og arbejdede derefter som fabriksinspektør i Roskilde.

LS drev slægtsforskning, og skrev i 1934 bogen *Familien Spangsberg af 12. juni 1781*, så det er i høj grad ham, vi kan takke for de mange historier og oplysninger, vi har om de gamle Spangsbergere, Strandby Kro og omegn.

LS's interesse for slægtsforskning blev vakt allerede som 11-årig: Fra hin dag i 1891, da min fader oppe på Jerne kirkegård viste mig 2 gamle gravsten og udtalte, at de vist var over nogle medlemmer af vor familie, har jeg nærret en varm interesse for alt, hvad der knyttede sig til navnet Spangsberg. *LS,s.5.*

Kaj Schmidt, f. 1931:

Mortensdatter (9.gen,15), bor i Billund, og er gift med Ingrid Kjærsgaard Jensen. De er begge lærere og har 3 sønner.

KS har på slægtsforskningsprogrammet Brother's Keeper samlet over 100.000 slægtninge. Mange af dem er Spangsbergere, og vha. kirkebøger, tingbøger, folketællingslister m.m., har KS fundet mange af Spangsbergernes aner og ført slægterne både 2 og 3 generationer længere tilbage.

Familienavnet Bruun:

Ikke færre end 3 af Mette Nielsdatters (7.gen,23) børnebørn af første ægteskab giftede sig med mænd – sandsynligvis 3 Gjesing gårdejersønner/brødre – med efternavnet Thomsen Bruun. Med det resultat at der i denne stamgren er opstået et væld af efterkommere med familienavnet Bruun. *HN,s.38+110-114+ tavle F.*

Afslutning:

Da jeg har muligheden for selv at få det sidste ord, vil jeg sige, at det hverken har været min hensigt at sætte nogen af de gamle Spangsbergere op på en piedestal eller tilkendegive nogen opfattelse af, hvor fine i kanten de har været eller ej. Den slags betragtninger mener jeg i det hele taget, man skal holde for sig for god til. For vi gør det vel alle sammen så godt, vi kan. Hvor godt eller skidt det så er, må vi afgøre med os selv. Men jeg har da fået det indtryk af de Spangsbergere, at de i det store og hele har forstået at skabe en rimelig tilværelse for sig selv og deres familier – ud fra de muligheder, de nu engang har haft – ved at involvere sig i det samfund, de var en del af og det er vel ik' så ring' endda, for nu at holde fast i mine vestjyske rødder.

Kilder:

Ef „Esbjerg før 1940“ af Tage Sørensen.

Eh „Esbjergs historie“ af Verner Bruhn.

HN Hans Nielsen (se note 28), slægtsbogen „Slægten Spangsberg af 1667“ med Hans Christensen Spangsberg (11.gen,14) som stamfader. (1932).

IM Ingolf Mortensen, slægtsbogen „En sydvestjysk slægt gennem mere end 300 år“. (1992).

KS Kaj Schmidt (se note 30), slægtsforsker, Søndermarksvej 411, 7190 Bilund.

LS Laust Spangsberg (se note 29), slægtsbogen „Familien Spangsberg af 12. juni 1781“, med Morten Hansen Spangsberg (8.gen, 95) som stamfader. (1933).

OW Ole Wulff, slægtsbogen „Familien Spangsberg af 14. juli 1835“. Dvs. Morten Spangsberg (6.gen, 95) 2002.

Tidligere udkomne bøger

»Esbjerg – barndommens by«
– *barndomserindringer*

»Tilbageklik« – fotos gennem 25 år
af *Vestkystens fotograf Knud Rasmussen (Ras)*

»Pressens udvikling i Ribe Amt«
af redaktør *Aage Nielsen*

»Skitseblok«
tegninger af Haakon Hesselager

»Månedskalender«
med græske motiver i træsnit

»Samlemappe«
tegninger af bl.a. Gustav Holgersen

»Æ Kvæjj-Las«
vestjyske digte af Lauritz U. Christiansen

»Den vilde jagt«
erindringer fra en læretid af Kaj Sondrup

»Knækæg«
om bogtrykmuseets bygning

»1945-1955«
af Kaj Sondrup

»Ejgil Rasmussens erindringer«
turistchef i Esbjerg fra 1947 til 1976

»Postkort fra det unge Esbjerg«
med billeder fra første verdenskrig

»Clearing«
Sprængningen af Rosendahls Bogtrykkeri i 1944
af Arly Jensen

»Augustoprøret i Esbjerg«
den første folkestrejke under besættelsen – af Ove Lund

»Esbjerg Havn – tilblivelse og udvikling«
med tegninger af kendte kunstnere – af Heinrich Frosch

»Gamle postkort fra Esbjerg«
med billeder fra mellemkrigsperioden

»Sidste kapitel – et ny begynder«
bog om Vestjysk Aktuelt og Esbjerg Ugeavis

»Evighedskalender«
med tegninger af Haakon Hesselager

»Bondeknøsen, der blev borgmester«
erindringer af fhv. borgmester A. K. Nielsen

»Fra blytyper til fotosats«
sortekunstens sønner på dagbladet »Vestkysten« – af Ove Lund

»På bølgelængde«
af Georg Røn

»25 år for sortekunsten«
et tilbageblik på Esbjerg Typografiske Laug 1976-2001

»Øen Langli«
livsskildringer og slægtshistorie

»Esbjerg og olien«
det største industrieventyr i danmarkshistorien

»Pigen fra det glemte Klatterup«
fortalt af Eva Simonsen

»Brandholt – en esbjergensisk sportsfamilie«
fortalt af fhv. skoleinspektør Ahlmann Nielsen

»Imellem Esbjerg og Fanø«
– Fanøoverfartens historie

»Bomber over Esbjerg«
af Ove Lund

Udgiver:
Esbjerg Typografiske Laug

Grafisk tilrettelægning:
Bjarne Rasmussen

Skrift:
Baskerville 12 pkt.

Papir:
Lessebo 120 gr.

Tryk:
Bogtrykmuseet i Esbjerg

Bogbinding:
J.P. Møller Bogbinderi, Haderslev

Stamtavle:
Lumaprint, Esbjerg

